
SÕDUR

SÕJAASJANDUSE AJAKIRI

XVII AASTAKÄIK

18. 05.

20

1935.

SÕJAASJANDUSE AJAKIRI „SÕDUR“

Nr. 20 — 1935.

Sisustik:	Lk.	Sommaire:	Pages.
<i>Marssal Josef Pilsudski</i> — tema surma puhul	473	<i>Maréchal Josef Pilsudski.</i> — Nécrologie .	473
<i>Kol. J. Martins</i> — Väeosa inspitseerimine	478	<i>Colonel J. Martins</i> — Inspections de la troupe	478
<i>Kpt. H. Stunde-Sarmiste</i> — Kaasaegne õhukaitsesuurtükivägi võitluses pommituslennuväega	485	<i>Capitaine H. Stunde-Sarmiste:</i> Combat de l'artillerie D.C.A. actuelle contre les avions de bombardement	485
Allohvitserikooli 15. aastapäev 20. 05	493	Le 15-me anniversaire de l'Ecole des sous-officiers, 20 mai a. c.	493
<i>Mjr. P. Villemi</i> — Kapten A. Irve langemine 27. aprillil 1919. a.	496	<i>Commandant P. Villemi:</i> La mort en héros du capitaine A. Irv, le 27 avril 1919	496
BIBLIOGRAAFIA:		BIBLIOGRAPHIE:	
— <i>J. V.</i> — Taktikalisi näiteid tankirühma tegevusest (Mehh. i Mot. RKKA nr. 3 — 1935)	500	— <i>J. V.:</i> Exemples tactiques de l'action d'une section de tanks. („Meh. i Mot. RKKA“ No. 3 — 1935)	500
— Poola: „Bellona“ november ja detsember 1934	503	— Pologne: „Bellona“, novembre et décembre 1934	503
— N.-Vene: „Voina i Revolutsija“ nov., dets. 1934	505	— U.R.S.S.: „Voina i Revolutsia“, novembre et décembre 1934	505
Toimetusele saadetud kirjandus „Eesti rahvusväeosade album I“	507	Nouvelles publications	507
Sport kaitseväes	508	Les sports dans l'Armée	508
Male.		Echecs.	

Vastutav toimetaja kolonelleitnant **J. REMMEL**

Kõnetr. Kaitseväe nr. 40
Kodune kõnetraat Kaitseväe 372

Tegev toimetaja major **J. KÕRGE**

Kõnetr. Kaitseväe nr. 163

Väljaandja: „SÕDUR“ Tallinn, Toomkooli nr. 7

Toimetus ja talitus:

Toompeal, Toomkooli nr. 7
Kõnetr. Kaitseväe nr. 163
Talitus avat. k. 0800—1500
Toim. kõnet k. 0800—1500

„SÕDURI“ TELLIMISE HIND:

Aastas 6 kr. — poolaastas 3 kr.
Veerandaastas 1 kr. 50 s.
Üksiknumber 20 s.

SÕDUR

SÕJAASJANDUSE AJAKIRI

Nr. 20

18. 05. 1935.

XVII AASTAKAIK

MARSSAL JOSEF PILSUDSKI †

Poola sõjaminister, sõjajõudude peainspektor ja esimene marssal Josef Pilsudski suri 12. mail 1935. a. kell 2045 Varssavis, Belvedere'i lossis 67 a. vanaduses.

Marssali ootamata surm tekitas kõikjal sügava kaastunde; kogu Poola riigis kuulutati välja lein.

Poola president Moscicki pöördus sel puhul oma rahva poole läkitusega, milles ta märgib ära marssali suurt elutööd ja selle tähtsust Poola riigile ja rahvale.

Marssal Pilsudski on iseseisva Poola riigi uuestilooja, ta on rahvuskangelane vabadusvõitluses ja diktaatorliku võimuga rahvajuht. Poola riigi mõistega seoses ikka kerkib esile Pilsudski kuju.

Eesti rahvas ja kaitsevägi ühineb tõsiselt kaastundes poola rahva leinaga tema kangelasliku riigijuhi surma puhul.

*

Josef Pilsudski sündis 1867. aastal Żulovi külas, Swiencianski vallas Vilno maakonnas. Lapsepõlve arengule avaldab tugevat mõju värskest mõõdunud suur ja verine Poola vastuhakkamine 1863. aastal. Marssali isa oli tegelik mässust osavõtja. Marssali ema, tuline patrioot, iseloomult tugev ja õiglane, äärmuseni nõudlik enese ja laste vastu ning sisehindelt tugev ja puhas kui teemant, oskas kasvatada lapsi suurtele tegudele ja suurtele eesmärkidele. Nii kasvas noor Pilsudski majas, mis oli kõigiti kohane suure juhi ettevalmistamiseks tema eesmärgile — suurtele tegudele: et maksta kätte Poola jagajatele kaotatud vabaduse kättevõitluse katsete mahasurumiste eest ja anda Poolale tagasi vabadus ja enesemääramine.

Vene valitsuse raske surve ruineeris Pilsudskite aastakümneid kestnud hea majanduse ja sundis vanemaid asuma koduküllast elama Vilno linna. Siin sai Pilsudski juba tunda esimesi katseaegu, milliseid seni oli kuulnud ainult juttudest ja suust-suhu edasi antavatest manitsustest. Vilnos Pilsudski astus vene kooli. Tolleaegsel vene koolil oli sihiks, et ümber rahvustada poolakaid ja hävitada viimaseid vabaduseihkeid juba maast-madalast, kasutades laste noort ja painduvat loomust.

Omavaheline salakuulamine, surve, reetmine, äraostmine, alaline Poola riikliku idee, tema rahva ja selle iseloomu ning üksikute isikute halvutamine, ajaloo moonutamine ja igapäevane alandava seisukoha meeldetuletamine — need olid meetodid ja abinõud veneaegses koolis Poolas, missuguseid sai enda nahal tunda ka Josef Pilsudski. Kuid kõik need abinõud ei suutnud murda tema tugevat ja julget iseloomu, kogu vastupidi: tema karastus neist raskustest ja katsumistest, ühtlasi kasvas temas kättemaksuiva rõhujate ja häbistajate vastu, mis pani tema rinnas loitma Poola vabadustule.

Juba koolis vennad Pilsudskid organiseerivad enesearendamisringe, et võidelda halastamatu venestamise vastu. Varsti hakkas arenema neis ringes sotsialistlik liikumine, mis tol ajal Poolas oli vabadusvõitluse ideega lahutamatu ühendatud.

Pärast kooli lõpetamist Vilnos, sõidab Pilsudski 1885. aastal Harkovi ülikooli, kuid see ülikool suletakse vene valitsuse poolt üliõpilasrahutuste pärast, mille järele Pilsudski sõidab tagasi Vilnosse ja pühendab kogu oma jõu vabadusvõitluse organiseerimisele. Kuid juba 1887. aastal ta arreteeritakse ühes venna Bronislaviga ja mõlemale

langetab vene kohus raske otsuse: Bronislav mõistetakse 15 aastaks sunnitööle Sahaliini saarele, Josef väljasaatmisele Siberisse 5 aastaks. Väljasaadetuna Siberisse õppis Josef Pilsudski põhjalikult tundma Venemaa elu, inimesi igast seltskonnakihist, valitsuse võimu ja kõikide poliitiliste parteide töökavu ja tegevust.

Asumiselt kodumaale tagasi jõudmisel andub Pilsudski täie jõu ja energiaga tööle Poola sotsialistlikus parteis ja jääb mitmeks aastaks nimetuks ja kodutuks Poola iseseisvuse ja vabaduse ülesehitajaks. Taga aetud kiskja metsalisena vene tsaari politsei poolt on Pilsudski tuntud sõprade ja kaasvõitlejate seas ainult hüüdnime all, „Viktor“ ja hiljem „Mieczyslaw“. Nendel rasketel aastatel on Pilsudski selle organisatsiooni täieliseks kehatuseks. Noorsugu ja töölikond otse jumaldavad teda. 1894. aastal koostab, laob, trükib ja levitab ajalehte „Robotnik“, milline on esimene illegaalne trükitoode Poolas, pärast ebaõnnestunud vabadusevõitluse katset 1863. aastal.

See ajaleht haarab enda mõjuvaldkonda terved rahvamassid. Erielse iseloomustava joonena võib alla kriipsutada, et Josef Pilsudski, olles küll sotsialistide partei hingeks, ei propageerinud kunagi sotsialistidele nii populaarset ja puht sotsialistlikkude ideedega seotud klassivaenu, vaid selle asemel kõneles aust, vabadusest ja kohustustest omariikluse uuestiloomisel. Rühkides samm-sammult raudse järjekindlusega enda poolt püstitatud suurte eesmärkide poole maa ja rahva vabastamiseks, kasvatab poola rahvas usku oma võimetesse ja elustab uinuvat vabadustuld.

Pilsudski otsesel mõjutusel ja osavõtul 1. mai demonstratsioonid muutuvad aastate jooksul kokkupõrgeteks ning veristeks võitlusteks sõjaväega ja politseiga.

Noorsugu hakkab otsima selleks relvade muretsemise võimalusi hüüdsõnaga „Tahame teha Poola vabaks ja iseseisvaks, et võiksime korraldada oma elu ja luua kõigile inimväärset elamisõigust!“ Säärasena kerkib juba esikohale vabaduse ja iseseisvuse võitluse tegelikkus Poola sotsialistide parteis. Salajane trükikoda, kus trükiti ajalehte „Robotnik“, asus esmalt Vilnos, siis Lodzis ja siin arreteriti Josef Pilsudski 1900. aasta jaanuaris ja paigutati Varssavi tsitadelli, kuulsasse X paviljoni. Hiljem viiakse vang Peterburisse, kust temal õnnestub põgeneda 1901. aasta mais. Pärast põgenemist asub Pilsudski esialgu Londoni, kuid 1902. aastal siirdub Krakovi, mis tol ajal oli Austria valitsuse all. Krakovist

võtab ette alalisi salajasi retki vene võimu all olevasse Poola osasse.

Võtab tol ajal elavalt osa rahvusvahelistest sotsialistide kongressidest, viib läbi poola sotsialistide eraldumise Austria ja Saksa sotsialistlikkude parteide mõjupiirkonnast ja seab esikohale vaba ja iseseisva Poola ülesehitamise juba rahvusvahelises ulatuses. Julgelt ja selgelt ütleb hulkadele: „Mida ei sünni iseenesest! Poola iseseisvust ei saavutata ainult palvetamisega ega mängedes, vaid tuleb olla valmis vereohvrite toomiseks vabaduse altarile!“

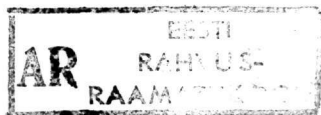
Vene-Jaapani sõja puhkemisel püüab Pilsudski organiseerida passiivset vastupanu mobilisatsiooni takistamiseks.

Enamus rahvast alistub siiski vene ülevõimule ja Poola annab vene sõjaväele arvuka hulga nekruteid. Pilsudski ei anna alla — sõidab Jaapanisse, et muretseda relvi ja instruktoreid ning alustada otsest võitlust venelastega, kuid sõit ei anna tagajärgi. Pilsudski pöördub tagasi kodumaale ja organiseerib väikese salga enese poolehoidjatest 13. novembril 1904. aastal verise demonstratsiooni vene võimude vastu mobilisatsiooni takistamiseks. Sellega algab praegune marsal esimest relvadega võitlust vaba Poola eest. Pärast kaotatud Vene-Jaapani sõda Venemaal puhkenud revolutsiooni tõukel Pilsudski organiseerib Poola Sotsialistide partei juures võitlusrühmi, mis õpetatakse välja sõjaväeliselt. Need võitlusrühmad, mille isiklikuks juhiks oli Pilsudski, alustasid vastu paljude parteiliikmete ja ka rahva tahtmist võitlustegevust ja hoidsid hirmul terve aasta jooksul vene tsaari politseid ja sõjaväge, sundides neid suurele ettevaatusele endise Poola kuningriigi ja ka Leedu maa-aladel. See sisesõda nõudis palju ohvreid, kuid äratas paljusid poolakaid enesetundele ja näitas pärast 40-aastast vaheaega, et Poola rahvas on suuteline enese kaitseks relvadega välja astuma.

Pärast revolutsiooni mahasurumist Venemaal teostus ka Poola sotsialistide parteis lõhenemine, kus suurem osa partei liikmeid loobus vabadusevõitluse eesmärkide taotlemisest kui peamisest eesmärgist. Pilsudski annab oma tegevusele teise suuna.

Sõjaliste võitlusrühmade tulemused näitasid, et niiviisi on võimalik ainult häirida ja nõrgendada valitseva võimu terrorit, kuid et sellise jõuga on võimatu ära heita orjuseahelaid — suurt Vene riigi võimu, kuna teostada jõuab seda ainult sõjavägi, mille organiseerimist algabki Josef Pilsudski.

1908. aastal näeme juba Josef Pilsudskit komandandina Austria Poola osas organi-

Marssal Josef Pilsudski †

seerimas instruktorite koole ja esimesi poola küttide üksusi.

Pilsudski annab oma isikus suurt eeskujuna enda väsimatu tööga sõjateaduse uurimustel, pühendub sõjalisele väljaõppele ja kisub kaasa paljusid tuliseid isamaalasi — ajaloo ja sõjateaduse teoreetikuid.

Pilsudski usub lähenevasse Vene-Austria sõjavõimalusse ning tõendab, et kui sellest ei võta osa poola sõjaväed, siis kustutatakse poola rahvas jäädavalt elavate rahvaste nimekirjast ja kaob rahvusvaheliselt areenilt.

1910. aastal Austria valitsus annab Pilsudskile loa legaliseerida Poola küttide liidu tegevust. Poola sõjaväe üksuste loomine areneb vahetpidamata ja levineb üle terve Galiitsia, ühtlasi asutatakse salajasi osakondi sõjaväeliste üksuste loomiseks üle terve Poolamaa. Selle mõtte edu on nii suur, et asutatakse selliseid osakondi isegi välismaadel: Šveitsis, Belgias, Prantsusmaal, Saksamaal ja igalpool, kus leidus poola noorsoo ja tööliste koondisi. Pilsudski, väsimatu juht, sõidab ja jõuab igale poole,

juhhib ja õpetab kasarmutes, laagrites, õppeasutistes ja — mis kõige tähtsam — oskab üleval hoida meeleolu rasketel ja igavatel tööpäevadel ja näidata kätte tähiseid ja kasvatada usku oma jõusse. Ta on kogu selle sõjaväelise organisatsiooni ajuks ja hingeks. Maaüldisõja lahtipuhkemisel oli Pilsudski käsutuses Austria maa-alal 10.000 sõjaväeliselt väljaõpetatud Poola kütiti. Raskusi tekitas aga rahaline külg, puudulik ja vähene relvastus.

6. augustil 1914. aastal Jozef Pilsudski oma truult andunud kuulsa „1. kaadrikompaniga“, koosseisus 163 inimest, kassas 100 austria krooni ja 200 padrunit igale relvakandjale, läbib Austria-Vene piiri ja seega kuulutab ja alustab iseseisva otsusega uuesti loodava Poola riigi nimel sõja suure Venemaaga.

See oli Poola leegionide algus. Pilsudski eesmärkide ja plaanide kohaselt oleks pidanud loodama — ajal, mil Poola leegionide esimesed kütid astusid lahingusse Poola vabastamiseks — Varssavis rahvuslik valit-

sus, mis aga ei teostunud. Pilsudski oli siis sunnitud oma kätte võtma mitte üksi sõjaväe loomise, vormeerimise, varustamise ja sõja käigu juhtimise, vaid ka Poola politika juhtimise, mis tuli korraldada ja suunata iseseisvuse liikumise ja võitluse kasuks. Ta seab üles avalikult julge eesmärgi — iseseisva suure Poola riigi loomise. Algab Pilsudski leegionidel lõpmatu ahel veriseid ja ohvreid nõudvaid võitlusi, kus poola sõdur oma kangelaslikkusega äratav imestust mitte üksi poola rahvas ja liitlaste seas, vaid ka vaenlaste juures.

Kuid leegionide arvuline koosseis oli siiski veel liig väike — vaevalt kolm brigadi. Enamus Poola rahvast ei olnud veel ärganud enesemääramise äratundmisele. Et sellest tardunud seisukorrast rahvamasse äratada, tegevusse kaasa kiskuda ning käsutada suurearvulist sõjaväge, loob Pilsudski „Poola sõjalise organisatsiooni“ näol natsiooni uued, varjatud sõjalised jõud, nähes ette nende kasutamist viimaseks otsustavaks võitluseks kolme Poolat jäganud riigi vastu. Selle organisatsiooni juhtkonda määrab Pilsudski isiklikult oma leegionidest kaadri, mille tõttu sellest organisatsioonist võrsub küllaldaselt tugev, hästi korraldatud ja juhitud salajane armee, mille rakuksi leidis nii linnades kui ka külades.

Maailmasõda arenes tol ajal sääraselt, nagu soovis ja lootis seda Pilsudski, millest ka oma loengul 1914. aastal Pariisis mainis... „Kõige õnnelikum juhul Poolale on see, kui Venemaa purustatakse sakslaste poolt ja kui sakslasi purustab Prantsusmaa.“ — Esimene pool sellest soovist täitus 1916. aastal — sakslased purustasid Venemaa ja siis tõendas juba Pilsudski: „Meie kodumaad rõhub veel ainult kaks vaenlast; aeg on tulnud arvete õiendamiseks.“

Pilsudski alustab sõjamanöövrit sellega, et palub ennast juulikuul 1916. aastal vabastada leegionide juhtimisest. See kutsus esile terves Poolas suure liikumise okupatsiooni jõudude vastu, millist juhiti Poola Sõjalise Organisatsiooni keskusest ja mille tagajärjel keskriigid olid sunnitud tunnustama iseseisvat Poolat. Okupatsiooni jõud kutsuvad kokku — ilma piirideta Poolale — ajutise valitsuse, kuhu kutsutakse ka Josef Pilsudki sõjaministrina.

Sellel kohal olles kasutab Pilsudski kogu oma võimu peamiselt selleks, et kõvendada ja korraldada Poola sõjalise organisatsiooni ridu, milleks kasutas võimalust mööda pea-aegu kogu leegionide ohvitseride ja allohvitseride kaadrit.

Sel ajal suur Venemaa nõrkeb juba täiesti ja ähvardab lõplikult kokku vari-

sed, millise momendi Pilsudski arvab olevat kohase toetuse otsimiseks liitriikidelt, et suunda oma relvi okupatsiooni vastu.

Sakslased taipasid neid plaane ja nõudsid Pilsudski leegionidelt vannet „Relvavendlusele ja kohusetruule teenistusele.“ — Austria ja saksa armeele. Pilsudski ja leegionid ütlesid sellest ära.

22. juulil 1917. aastal preislased vangistavad Josef Pilsudski ja paigutavad tema Magdeburgi kindlusesse.

Leegionidelt võetakse relvad ja saadetakse nad laiali. Venemaa osast pärit leegionärid saadetakse vangilaagrisse ja Austria osast pärit leegionäridest vormeeritakse n. n. „Poola täienduskorpus“, — pärast Poola uut jaotust ja Bresti lepingu põhjal Venemaa ja keskriikide vahel läheb see korpus omavoliliselt üle Venemaale ja ühineb seal poola rahvusest väeosadega. Ajal, mil Pilsudski istus vangis Magdeburgi kindluses, „Poola sõjaline organisatsioon“ tegutseb suure energiaga ja pingutustega terves Poolas, saksa armee seljataga, Ukrainas ja Valge-Venemaal ja valmistus lõplikuks lõngiandmiseks okupatsiooni jõududele.

Kui Saksa revolutsioon vabastas vanglast Pilsudski, jõuab tema juba 22. novembril 1918. aastal Varssavi ja „Poola Sõjaline Organisatsioon“ samal ajal võtab suures osas Poolas sõjalise jõuga võimu enda kätte, võttes okupatsiooni jõududelt relvad käest.

Pilsudski tunnistatakse kõikide poolt Riigipeaks ja Ülemjuhatajaks diktaatori õigustega. Ta asub võrratu energiaga sõjaväe organiseerimisele, mille tuumaks saavad lahingutes karastatud Pilsudski leegionid, suure isamaalise vaimustusega täidetud „Poola Sõjaväeline Organisatsioon“ ja peale selle vene sõjaväest kodumaale jõudvad sõjamehed. Sellisest mitmekesisest sõjameeste massist ja haletsemisväärse relvastusega loodi Poola armee, mis kasvas tugevaks ja karastus lahingute möllus. Josef Pilsudski ülemjuhatajana püüab pühendada kõik oma jõu armee juhtimisele, kuid riigipeana on ta sunnitud pühendama osa oma jõudu ühtlasi riigi sisemisele korraldamisele ja välispoliitikale.

Riigi sisemine ülesehitamine ei edene aga nii, nagu seda soovib riigipea, sest parteid leiavad juba olevat kohase aja sisemiste vastuolude tekitamiseks, omavaheliste arvete õiendamiseks ja segavad ning raskendavad mitte üksi riigi sisemist korraldamist, vaid isegi sõjategevuse juhtimist.

Pilsudski korraldab valimised põhiseaduslikku seimi, kellele annab üle oma diktaatori õigused. Seim valib ühel häälel riigijuhiks marssal Josef Pilsudski. Need

valimised näitasid, et isegi poliitilised teisitimõtlejad tunnustasid teda kui ettenägelikku ja suurt ja väärikat juhti. Olles organiseerinud ja korraldanud mitte millestki armee ja riigi, püüab marssal Pilsudski saavutada Poola riigile piirid, mis oleksid väärikad suurriigile. Vaatamata raskustele, milliseid tekitavad poliitiliste parteide omavahelised hõõrumised, vaatamata sellele, et puudub abi väljaspoolt, võidab tema kõik takistused. Geniaalne juht viib sõja võidurikkale lõpule, kusjuures kaks tema sõjakaiku, millised teostati tema isikliku plaani kohaselt ja juhatusel, nimelt „Varssavi ja Neemani“ lahingud, lähevad sõjaajalukku kui klassilised näited tema strateegilisest geniaalsusest.

Saabus ammuoodatud ja igatsetud rahu. Enamluse vägivallast hirmunud Pilsudski vaenlased jõudsid juba toibuda, sest punaste hirmu- ja vägivallategude värskus hakkas juba tuhmuma ja Pilsudski vaenlased katsumid rahvast veenda, et riigijuhile antud võim võib terroriseerida kodaniku vabadusi. Lõid uuesti lõkkele parteide-vahelised võitlused.

Pilsudski näeb, et kodanikkond ei ole veel täiesti küps suurte ülesannete läitmiseks, mis ta püstitas isamaa hüvanguks. Seetõttu 1923. aastal Pilsudski keeldub kandideerimast vabariigi presidendi kohale, sest parteide poolt koostatud põhiseadus võttis ära presidendilt peaaegu kõik õigused, kuna tema ei tahtnud olla nukuks presidendi valitsejatoolil ja teisest küljest tahtis, et rahvas ise saaks tunda omal nahal, kuhu viivad teda poliitilised parteid ja ilma võimuta president.

Aastad, mis marssal veetis oma kodurahu ja puhkuses Sulejovis, Varssavi lähedal, olid Poola riigile ja rahvale traagilised. Poola rahvuslikud puudused — neid on igal rahvusel, — millised eriti kasvanud pikaajalistest rühumisaegadest võõra võimu all — ilmusid neil aastail päevavalgele teraval kujul.

Parim ja ausam osa kodanikest, mis võttis tuliselt osa riigi ülesehitamisega seotud võitlustest, oli täielikult väsinud ja kurnatud. Rahvamass, kes oli koormatud majanduslikkude haavade parandamisega, mida olid löönud võõrad võimud, sõjad ja rüüstamised, langes suurde ükskõiksusse. Asusid võimule need, kes hädaohu silmapilkudel olid ennast tagalas hoidnud: hangeldajad, karjääristid, saamamehed, sõjast kasulõikajad, rüütliid mitmesugustelt kahtlastelt tegevusaladelt, kelle ausus võrdus nulliga, asusid juhtima riiki.

Marssal katsus äratada arusaamist ja tuua selgitust oma isiklikkude kirjutistega ja kõnedega, kuid asjata.

Poola omariiklus veeres kallaku teed. Valitsused vahetusid paari kolme kuu tagant. Riigi saatust juhtisid poliitilised parteid.

Kuni see kõik veel sündis ilma sõjaväge kaasa kiskumata, seni kannatas seda marssal, kuid kui juba asuti sõjaväe, selle ainukese alustoe lõhkumisele, millele tugines vaevalt piirid saanud ja sõjast kurnatud riik, siis otsustas Pilsudski sellele lõpu teha.

1926. aasta mai keskel löödi Varssavi tänavatel veriseid lahinguid, et Poola riigi alustugesid kõvendada ja riigi ülesehitamise eesmärgi kõigile veel kord selgeks teha. Marssal Pilsudski oli jällegi see, kes veel viimasel tunnil riigi heaks käekäiguks oma jõu ja oskuse rakendas — ja võitis.

Otsekohe pärast võitu marssal asub korraldumisele ja ettevõtetud riigipöörde legaliseerimisele, kutsudes kokku rahvaesinduse, kes valib ta presidendiks. Pilsudski aga sellega ei nõustu, vaid seab üles enda poolt presidendi kandidaadiks professor Ignacy Moscicki, kes ka presidendiks valitakse. Selle järele marssal pühendab end täielikult vahekordade korraldamisele riigis ja normaalse olukorra loomisele. Selle eesmärgi taotlemisel ta ei kasuta kunagi oma diktaatori võimu, millise ta faktiliselt omab. Pilsudski on suureks õpetajaks oma rahvale, tahab viimast uskuma panna teatavate reformide vajadusse ja õpetada rasket teadust — riigivalitsemist.

Poola hing peab ennast ise kaaluma ja katsuma ja õiget teed leidma... See protsess on pikaldane! Tuleb varustuda pikameelega ja kannatusega. Peab leidma parandusi iseloomus ja meelsuses, milliste nõrkuste eest on maksetud verehinda ja kannatatud võõra võimu ahelaid — teist teed selleks ei ole.

Marssal on raudse distsipliiniga pedagoog, kes rühub masinliku järjekindlusega määratud eesmärgile.

Parteilikkus ja isiklikud huvid hävitati 1926. aastal täielikult. Seimi järjekindlusest parandati. Kohe pärast mai sündmusi Pilsudski nõudis Seimilt presidendi võimu suurendamist, sest see annab võimalusi moodustada püsivamaid valitsusi, mis on koostatud teoinimestest, mitte aga partei malenuppudest.

Järgnevad aastad täis tööd ja edu riigi ülesehitamiseks, kodanikkude vahekordade korraldamiseks, kusjuures peamiseks ning suuremaks tööks on riigile uue põhiseaduse loomine.

Väeosa inspitseerimine.*)

J. Martins, kolonel.

Kantselei asjaajamise inspitseerimine.

Kaitseväes on maksivad Riigiasutuste asjaajamise juhtnõõrid (Kamini ksk. nr. 31 ja 84 — 1924). Tuleb kontrollida, kas nendest juhtnõõridest väeosas kinni peetakse.

Kas kirjavahetus täidetakse küllalt kiiresti. Kas Kaitseväge ülemjuhataja ksk. nr. 128 — 1934. a. ja Kamini ksk. nr. 46 — 1920. a. nr. 205 ja 502 — 1922. a., nr. 436 ja 574 — 1923. a., nr. 333 — 1924. a., nr. 578 — 1926. a., nr. 137, 160, 176 ja 445 — 1927. a., nr. 98 — 1928. a. leiavad täitmist (muidugi niipalju, kui neid aja jooksul pole muudetud.

Erilist rõhku tuleb panna sellele, et väeosas asjata kirjavahetust ei peetaks ega ei suurendataks. Tihtipeale tuleb ette, et allüksustest nõutakse niisuguseid andmeid, mis väeosa kantseleis olemas, kuid tarvis ainult üles otsida. Otsimiste või õienduste tegemise asemel pöördatakse allüksuse poole. See suurendab asjata kirjavahetust, koormab alluvaid, suurendab kaustade lehtede arvu ja sünnitab riigile asjata kulu: paberi, tindi, markide ja tööjõu näol. Kisub ära allüksuste ülemaid õppustelt, sest nemad peavad ju paberid kontrollima ja alla kirjutama.

Kui inspitseerija asjata kirjavahetuse suurenemist märkab, siis on ta kohustatud järele uurima, millest see tingitud ja juhtnõõre andma, kuidas niisugust pahet saaks kõrvaldada.

Kirjavahetuse üheks pealihtsustamisabinõuks on telefon. Telefonikõned on tarvis üles märkida. Eriti vastutusrikkad kõned ja korraldused tuleks edasi anda telefoni kaudu, kus olemas lisakuuldetoru, nii kuulevad kõnet kaks ametnikku, kes ka pärast registreeritud kõnede raamatus alla kirjutavad. Nõnda võib edasi anda ka kõiksugu rahalisi ja tähtsaid korraldusi. Postikulude alal saab kokkuhoidu, kui kirjavahetused ühest garnisonist teise saadetakse läkitatud isikutega; kui kirjavahetus koondatakse nädalate kaupa (välja arvatud muidugi kiire), kui raskem kirjavahetus saadetakse postpakkidena.

Eriti tuleb kontrollida, et salajane kirjavahetus ning iseäranis mobilisatsioonialasse puutuv kirjavahetus hoitaks nende kirjavahetuste kohta käivate juhtnõõride kohaselt.

Ka seda, kas rivilised ja majanduslikud tähtjalised teated, aruanded jne. õigeaegselt on ära saadetud.

Kirjavahetuse ja asjaajamise alal tuleb kontrollida:

a) Rivijaoskonnas:

Tähtjaliste teadete ja aruannete kalendrit, käsukirjade ja ringkirjade alguskirjade kauste või raamatuid (S.S.K. V r. § 755—761), ohvitseride, üleajateenijate, ajateenijate ja eraisikute teenistusdokumente ning kiidu-kaustisraamatuid, ohvitseride, üleajateenijate, ajateenijate ja eraisikute nimestikke, rivipäevaamatuid, haigete nimekirjaraamatuid, sissetulnud ja väljaläinud telefonogrammide raamatuid, khv. kaustade nimekirju ja kauste, arhiivinimekirja ja arhiivi, rivialal tulnud seaduste, seadluste, käsukirjade jne. tähestikke, kirjade kontrollraamatuid, kirjade tähestikke, kirjade lauajuhendeid, kirjade kanderaamatuid, veodokumente, pitsatitarvitamist ja hoidmist, hobuste nimetikke, ühe sõnaga on vaja kontrollida kõiki rivijaoskonnas peetavaid raamatuid, aruandeid, kausti ja kirjavahetust.

Tuleb kontrollida, et peetaks ainult seda, mis tarvilik ja seaduslik.

Kõiksugu abiraamatud on head, kuid nad suurendavad väeosa kirjavahetust ja kantseleitööjõudu, millega ühtlasi suureneb ka kantseleikulu. Mida vähem paberid, seda vähem vigu ja eksimusi ning seda kergem kontrollida.

Kui väeosas on ette nähtud ka kohus, siis tuleb selle tegevust põhjalikult kontrollida, sest ka seal on selgunud ebatäpsusi. Kui väeosa juures kohtujaoskonda pole, siis tuleb eriti kontrollida väeosas toimetatud juundluste käiku ja nende lõpetamist. Inspitseerija ei tohi jätta ka kontrollimata ohvitseride ja allohvitseride kogude ning nende kasiinode tegevust. Kui garnisonis on sõdurite kodu, siis peab ka selle tegevust kontrollima.

b) Majandusjaoskonnas:

Tähtjaliste teadete ja aruannete kalendrit, seaduste, seadluste, käsukirjade jne. tähestikke, kraamivarustusel olevat päevalehte, kõiki vara-, raha-, arve- jne. raamatuid ja dokumente, kirjavahetuskasti. Inspitseerimise õienduseks on inspitseerijal kõigi majandusjaoskonnas peetavate raamatute, plannettide, vihkude ja dokumentide ning kaustade kohta peetav nimestik (VMS § 869).

*) Vt. „Sõdur“ nr. nr. 17, 18 — 1935.

Transpordiala inspitseerimine.

Transpordialal tuleb kontrollida järgmisi raamatuid, aruandeid ja nende juurde kuulu-
vaid dokumente:

Vararaamatuid, nõudmisi, saatekirju, kvii-
tungiraamatuid, töönõudmisi ja aruandeid, in-
ventariraamatuid, materjalide raamatuid, sõi-
tude registreerimasraamatuid, telegraafi-tele-
foniliinide ja juhede inventariraamatuid, teh-
nilise varustuse artiklite teenistuslehti, tehni-
lise ja insenerilise varustuse aruandeid: jõu-
vankrite kohta, jalgrataste kohta, lennukite
kohta, vedurite kohta, lahinguvagunite kohta,
klassivagunite kohta, lahingumasinate kohta,
ja kõiki tõendusdokumente.

Selle ala varustus on väga kallis ja põhja-
lik inspitseerimine nõuab eriteadmisi ning os-
kust. Siin on peale silma, kaalu ja pliitsi
kontrollimiseks tarvis veel muid vahendeid.
Arvuline kontrollimine ei anna siin selget

ülevaadet, see on vaid puudulik inspitseeri-
mine. Siin, samuti nagu kraamivarustuse
juures, tuleb kindlaks teha varanduse seisus-
kord, kõlblikkus, töötamisvõime jne., kuid
see nõuab enam oskust kui kraamiala inspit-
seerimine. See nõuab varanduse põhjalikku
tundmist. Lihtne on arvuliselt üle lugeda
näiteks lennukeid, telegraafi- või telefoniapa-
raate, kuid arvulise seisu kindlakstegemine
pole veel täielik kontrollimine, sest mootorid
ja telefoniaparaadid võib-olla ei tööta, nende
remont pole õieti tehtud, nad on lastud rikki
minna, pole tarvitatud õiget õli jne. Kõigest
sellest nähtub, et tehnilise ja insenerilise ala
põhjalik ja õige inspitseerimine nõuab eri-
teadlaste oskust.

Siin, et kontrollida põletis- ja määrdea-
mete tegelikku kulu, tarvis teha proovisõite
või proovi-masinakäike.

Et seda ala õieti kontrollida, selleks võtab
inspitseerija vastavad eriteadlased ühes, kes
siis tehnilist külge kontrollivad. Keskasutus-
sed revideerivad oma eriteadlaste kaudu tihti
ka väeosades kohapeal tehnilist varustust.

Pearõhku peab panema just mobilisatsioo-
nitagavaradele, sest tihti peituvad seal pahed.

Relvvarustusala inspitseerimine.

Relvvarustusala inspitseerimisel tuleb
kontrollida järgmisi raamatuid, aruandeid ja
nende juurde kuuluvaid dokumente:

Nõudmisi, relvvarustuse ülesandmis- ja
vastuvõtmisnimestikke, relvkaarte, isiklikuks
tarvitamiseks antud laskemoona jagamisi-
nimestikke, saatekirju parandustvajavale relv-
varustusele, relvvarustuse raamatuid, relvva-
rustuse numbrite raamatuid, laskemoonaraa-
matuid, teenistuslehti, aruandeid relvvarustu-
se arvulise seisuga kohta, laskemoona päevaleh-
ti, aruandeid tarvitatud materjali ja osade
kohta, suurtükilaskemoona kuluaruandeid, ja
kõiki tõendusdokumente.

Relvala on kaitseväes üks tähtsamaid ala-
sid ja see ala peab kaitseväes olema parimas
korras. See varustus on kaitseväe ulkuse ja
au. Mitte korrasolev relvvarustus on väe-
osale häbiks, seepärast peab relvvarustuse
inspitseerimisele eriti rõhku panema. Iga
väimsemgi hooletus ja korratus tuleb aktee-
rida. Siin peab olema halastamatu. Sel alal
on olnud väeosades palju patustusi.

Eriti peab kontrollima, et relvade paran-
duseks ettenähtud tööjõude ja raha ei tarvii-
tataks muudeks otstarveteks.

Põhjalik relvvarustusala kontrollimine
nõuab samuti kui tehnilise varustuse ala eri-
teadlaste oskust. Siin ei aita ainult üleluge-
mine. Siin tuleb kontrollida, kas juhtnõõrid
relvade laskemoona ja lõhkeainete alal leiavad

väeosades täitmist, kas mobilisatsioonitagava- ras olevad relvad ja laskemoon on korralikult hoitud, õigel ajal puhastatud, proovitud, kas laskemoon pole vananenud jne.

Et neid nõudeid täita, peab olema eritead- lane ja veel mitmekülgne eriteadlane.

Sanitaarala inspitseerimine.

Tuleb kontrollida järgmisi raamatuid, aru- andeid ja nende juurde kuuluvaid doku- mente:

Sanitaarvarustuse nõudelehti, apteegi päe- varaamatut, sanitaarvararaamatuid, keskaptee- gi vararaamatut, sanitaarinventariraamatuid, apteegi laboratooriumiraamatut, sõjatagava- rade raamatut, sanitaarvarustuse aruande- lehti.

Peale selle tuleb kontrollida, kas RT nr. 101 — 1927. a. leiab väeosas täitmist.

Veterinaarala inspitseerimine.

Tuleb kontrollida järgmisi raamatuid, aruandeid ja nende juurde kuuluvaid doku- mente:

Veterinaarvarustuse raamatut, arstimis- kulude aruannet, kaotsi- või rikkiläinud ars- timite akte, akte hobuste lahkamise ja huk- kamise üle, haigete hobuste raamatuid, ho- buste haiguselehti, arstimite kulu aastaaru- andeid, kuuaruandeid hobuste haiguse üle, ja kõiki tõendusdokumente.

Ehituse ja korteriala inspitseerimine.

Siin tuleb kontrollida, et väeosad ei ka- sutaks asjata liiga suuri ruume. Kasutab väeosa üleliia suuri ruume, siis kasutab ta asjatult nende ruumide kütmiseks puid ja teeb kulu valgustuses, puhastamises jne. Et ruumide ja hoonete remont oleks korralik, hoonete järelevalve teostuks õieti, et val- gustuse ja küttealal ei oleks asjata kulusid.

Sel alal tuleb kontrollida järgmisi raama- tuid, aruandeid ja nende juurde kuuluvaid dokumente:

Maaalade ja päraldiste üleandmisakte, millele juurde lisatud: maamõõduplaanid, metsaplaanid, metsa, parkide takseerkirjel- dused, hoonete plaanid, kirjeldused jne. Üüri- ja rendilepinguid, kviitungiraamatuid, renditavate või üüritavate hoonete jne. vas- tuvõtmisakte.

M e t s a d:

Metsa kultuuritööde kavasad, rikutud puude arvu ja massi kindlakstegemise akte, metsaalade ülestõötamiskavasid, valmista- terjalide vastuvõtmisakte, karjatamislubasid. Kasvava metsa arvestamist: metsaalade üle-

andmisakte, metsaplaanide, takseerkirjelduste põhjal. Materjalide raamatuid, kütte- ja valgustusainete raamatuid, metsaseisu aasta- aruandeid.

H o o n e d j a e h i t u s e d:

Ehitustööde eelarveid, ehitustööde aru- andeid, vararaamatuid, remonttööde eelar- veid, tööde nõudmisi, elektrisesseseade järe- levalveraamatuid, kinnisvarade aastaaru- andeid.

K ü t e j a v a l g u s t u s:

Kütte- ja valgustusainete raamatuid, saa- tekirju, nõudmisi, kviitungiraamatuid.

Eraldi tuleb kontrollida neid väeosi, kel- le hoole all on kaitsevæe metsad ja maa- alad. Siin tuleb kontrollida, et metsa ei raiutaks omavoliliselt, et metsas tehtaks vastavaid kultuuritöid, et mahavõetud metsamaterjalid oleksid arvestatud, kännud kooritud, tem- beldatud ja haod ära koristatud. Kas met- savalve nii varguse kui tuleõnnetuse vältimi- seks on korraldatud otstarbekohaselt.

Tuleb kontrollida, et tulekaitse abinõud oleksid korras ja et väeosas tulekaitsealal täidetak: Sv. Varustuse valitsuse ülema ringkirja nr. 6 — 1922. a., käsukirja nr. 7 — 1923. a. ja nr. 12 — 1926. a.

Valmistatud asjade ja tulekaitseabinõude kohta tuleks kontrollida veel sellekohast aruannet (VMS § 667).

Töökodade inspitseerimine.

Siia kuuluvad:

a) Majanduslikud töökojad: puusepa-, kingsepa-, rätsepa-, sadulsepa-, sepa-, pesukoja.

b) Tehnilised töökojad: relv-, auto- jne. ja

d) Leivatöökodad.

Tuleb kontrollida töökodade tööriistu, materjale, töö organiseerimist ja materjalide tarvitamist ning tööde viljakust ja headust ja kas töökojas on vastavalt parandus- ja uuete tööde materjali, kas nende materjalide kasutamine ja kuluskandmine sünnib sea- dusepäraselt. Selleks on tarvis lasta teha üks tabel, mille järgi siis võiks töökäskudel ku- lukskantud materjalide hulka kontrollida. See tabel tuleb lasta teha iga töökoja ja iga artikli kohta eraldi. Näide: materjali kulu ühe paari pooltaldade allalöömiseks kahe, kolme jne. paari jaoks; kuuekäisele suure- ma lapi õblemiseks jne. Niisugust tabelit võib koostada mitmekordse kontrollitöö jär- gi, millest siis võtta keskmine.

Tuleb kontrollida, et töökodades ei tein- taks eratöid.

Rätsepatöökodas tuleb eriti tähele panna riide lahtilõikamist, sest siin, kui see pole

Pilte Vabadussõja invaliidide päevast 12. mail s. a.

Kaitseväge paraad Vabadusplatsil Tallinnas.

hästi ja teadlikult organiseeritud, sünnivad suured materjalide raiskamised ja see võib maldab koguni vargusi.

Igas töökojas tuleb teha tihti kontrollis ja proovitöid, et kätte saada keskmist aja- ja materjalikulu.

Töökojad, eriti parandustöökojad, on kohad, kus kontrolli puudumisel võib varandus vähehaaval, sentide ja poolte sentide väärtuses, märkamatuult välja joosta. Selleks on kohane iga taskunurk, saapasäär ja riidevõlv. Pole asjata, kui suurtes töökodades ja vabrikutes on n. n. „katsujad“, kes töölisi enne kojuminekut läbi katsuvad või otsivad. Siin pole midagi imestada, kui mõnes väeosas töökojast lahkujaid aegajalt läbi otsitakse.

Töökojad on ühtlasi kohad, millede kaudu saab inspitseerijaid eksiteele viia.

Töökojad on kohad, kus tehakse n. n. „põlleall“ eratöid riigi varandusest ja riigi ajast.

Töökojad on kohad, kus vanadest asjadest tehakse uusi, kus mitmest tükist lapietakse kokku tervik, et seda asetada puudu jäägi katteks. Töökojad võimaldavad esitada teiskordselt kõlbmatukstunnistatud asju.

Töökojad on kohad, kus kõik on võimalik, kui neid alaliselt ei kontrollita.

Töökodade inspitseerimine nõuab oskust ja töökojad nõuavad alalist lähema ülema järelevalvet.

Meil hoitakse raha raudkapis, mitme luku taga ja kui kassasse jääb üle 500 krooni, siis peab laeka juurde eraldi valve panema.

Minu arvates peaks rohkem rõhku panna töökodadele, sest seal vedeleb raha as-

jade ja parandusmaterjalide näol laudadel, riulite all jne. Iga asi, iga materjal maksab siin raha, materjalid pole nii täpselt arvestatud kui raha, nende väljaminekut pole võimalik igal ajal nii kergesti dokumentide põhjal kindlaks teha kui raha väljaminekut. Seega on töökojad kombineerimiskohad, mis nõuavad eriti suurt järelevalvet nendelt ülematelt, kelle ülesandesse VMS ja SM alustel kuulub alaline töökodade kontroll. Samuti peab iga inspitseerija töökodasid põhjalikult ja ootamatult kontrollima.

Töökodades tuleb kontrollida järgmisi raamatuid, aruandeid jne.:

Vararaamatuid, materjalide raamatuid, nõudmisi, tarvitatud materjalide kuuaruandeid, nõudmise saatekirju, töö- ja varakaarte, aruandeid, inventariraamatuid, töönõudmisi või tööde registreerimisraamatuid.

Leivaküpssetuses tuleb kontrollida järgmisi raamatuid, aruandeid ja nende juurde kuuluvaid dokumente:

Nõudmisi, töökäske, leivatöökojaraamatut, saatekirju.

Tuleb teha prooviküpssetusi, leiva veesisaldavuse kontrollimist ja töö organiseerimist.

Lepingud:

Väeosas võivad olla: liha-, leivaküpssetus-, heintemuretsemis-, mustuseväljaveo-, puudeveo jne. lepingud.

Siin tuleb kontrollimisel tähele panna, et lepingud oleksid seaduslikult sõlmitud, et lepingute täitmine oleks seaduslik, et tempelmaksuseadusest oleks kinni peetud, et ained, töö, asjad jne. vastaksid lepingutingimustele.

Väeosa majanduslikud ettevõtted:

Siin tuleb kontrollida, et ettevõtted oleksid diviisiülema poolt lubatud, et ettevõtte eelarvest kinni peetaks. Samuti tuleb kontrollida tööde organiseerimist ja tööjõu kasutamist.

Kõik need ettevõtted on väeosale kasulikud, kuid teisest küljest ka pahede pesad. Esiteks sellepärast pahede pesad, et rivijõudu libiseb nendele töödele, olgu see keeld nii vali kui tahes. Teiseks on nende ettevõtete kontrollimine raskem ja kolmandaks liiguvad väeosa ümbruses alati kõiksugu eraisikud-töölised, on kaebusi jne. Siin tuleb kontrollida ettevõtte eelarvet, täitmisaruanne, palgalehti, arveid ja seda, et ettevõtte töörüistu, masinaid jne. ei parandataks riigi poolt saadud summade või materjalide arvel. Siin ei aita ühekondsest kontrollist, vaid siin peab ettevõtte tööd töö juures jälgima, tihti ja ootamatult jälgima.

Sõdurite poed ja einelauad:

Siin tuleb kontrollida, et sõduritepoe summased ei kasutataks seadusevastaselt, et poe arvepidamine, asjaajamine, järelevalve jne. oleksid kooskõlas seadustega, et sisseostmine sünniks õigete hindadega ja õigeaegselt, et väljamüügi hinnad ei ületaks lubatud %ti.

Sõduritepoe alal tuleb kontrollida:

Inventariraamatuid, kauba sissetuleku ja väljaminekuraamatuid, kaupade hinnakirju, raharaamatuid, võlausaldajate raamatuid, kuuaruandeid, kaubaseisu ja kõiki tõendusdokumente.

Sõduritepoe on jällegi väeosas kohad, kus on võimalik toimetada igasuguseid kombineerimisi ja võltsimisi. Siin võiks paljugi näiteid ette tuua. Siin on poe müüjad müünud oma kaupa, on dokumente võltsitud, on raha isiklikes huvides tarvitatud. Sõduritepoodide pärast on nii mõnedki ohvitserid läinud kohtu alla. Neid asutusi tuleb põhjalikult kontrollida, võrreldes aruandeid ja dokumente raamatute ja poe tegeliku seisuga.

Kõlbmatuks muutunud ainete ja muude varanduste akteerimine.

Siin tuleb kontrollida, kas ained ja varandused, mis kõlbmatuks muutunud, on õigel ajal vastavate ülemate poolt üle vaadatud, kas kõlbmatuksmuutumine pole liiga ruttu sündinud, kas siin pole süüdi hooletu järelevalve, hooldamine jne., kas ehk hea hooldamise, värskendamise jne. juures oleks võimalik olnud vältida kõlbmatuksmuutumist, kas kõlbmatukstunnistamine on sündinud

seaduslikult ja kas see on vastavate ülemate poolt kinnitatud.

Kui kõlbmatuksmuutumine on sündinud kellegi ametiisiku hooletuse tõttu, siis kas riigi kahju on õieti, õigeaegselt ja varanduse väärtuse kohaselt sisse nõutud, kas kahju sissenõudmiseks on õigeaegselt samme astutud ja kas selle kättesaamiseks on võetud kõik seadustes ettenähtud abinõud tarvitusele, kas asjatoimetus on sisse kantud vastavatesse registritesse. Kui raha on saadud, siis kas see on õigel ajal raharaamatutest läbi kantud ja õigel ajal pankas makstud. Kas Eesti Panga kviiitungite, inspektoritunnistuste jne. põhjal varandused on õigel ajal arvelt kustutatud. Kui kahju on riigi kanda võetud, siis kas see on igapidi kooskõlas vastavate seadustega. Kas kõlbmatuksmuutunud varanduse likvideerimine on sündinud seadusepäraselt jne. Kas kõlbmatuksmuutunud varanduse akteerimistel on kinni peetud VMS § 779—818. Tuleb kontrollida kõlbmatuksmuutunud varustuse akte, silmas pidades seda, et aktide kinnitamisel ülemad poleks üle läinud oma võimupiiridest.

Kõlbmatuksmuutunud varandusega võib jällegi teha igasuguseid kombineerimisi, sellepärast peab seda ala eriliselt kontrollima. Mõnel ametiisikul on tahe mitteõlblikkude varandust maha kustutada ja just sellepärast, et uusi ja puhtamaid saada. Seda teha hakse kõige rohkem normeerimata varandusega. Varanduse kõlbmatukstunnistamise juures peavad diviisi intendantid tihedamini viibima. Igast kõlbmatukstunnistamise ajast ja kohast peaksid väeosa majandusülemad aegsasti diviisi intendantile teatama.

Väeosa raamatukogud.

Siin tuleb kontrollida järgmisi raamatuid ja nende juurde kuuluvaid dokumente:

Põhinimestikke, laenajate nimestikke, köitmisraamatuid, ajakirjade, ajalehtede kaarte ja kõiki tõendusdokumente.

V.

Inspitseerimise tagajärgede akteerimine.

Tõendusdokumentidele ei tehta inspitseerijate poolt mingisuguseid märkusi ega eriarvamusi. Tarviduse korral tehakse seda revideerijate poolt koostatud aktis.

Revideerimiste tulemuste kohta koostavad revideerijad akti, välja arvatud majandusülem. Viimases peab näha olema, mida on nimelt revideeritud; lahkuminekid, väärnähted ning kõrvalekaldumised kirjeldatakse üksikasjaliselt. Akt kirjutatakse

alla revideerijate ja juuresviibinud väeosa ametiisiku poolt ning esitatakse ülemale, kelle käsul revisjon teostati.

Revideerijate poolt läbivaadatud väeosa arvepidamisraamatutes tehakse märkused läbivaadatud sissekannete lõppu või raamatu lõppu. Akti jaoks kindlat vormi pole. Raha alal on toodud üks akti näide. Peasi, et akt näitaks: mida, kus ja millal on revideeritud ja mida leitud. Väikseid eksimusi, kõrvalekaldumisi ja vigu pole tarvis mitte akti võtta. Pole tarvis teha sääsest elevanti, sest see suurendaks asjata kirjavahetust. Ülem peaks neid lugema. Tuleks seletust anda jne. Väiksemaid eksimusi on tarvis kohapeal lasta seaduslikus korras ära parandada.

Kui mitu isikut inspitseerivad, s. t. kui diviisiülem on inspitseerimise ära jaotanud vastavalt aladele ja igale alale määranud eraldi inspitseerija, siis võivad need inspitseerijad igaüks eraldi koostada akti. Kui diviisiülema volitusel inspitseerib brigaadiülem, siis peab ta inspitseerimismaterjalid enne diviisiülemale ärasaatmist koondama nimestiku järgi vastavate alade kaupa, paigutades esimesele kohale koosseisu, siis õppeala inspitseerimise jne.

Peale selle peab brigaadiülem inspitseerimisest tegema üldise kokkuvõtte, viimases on soovivat avaldada oma eiarvamusi.

Kokkuvõtte koostatagu alade järgi, kusjuures ära näidatagu, mis leheküljelt inspitseerimismaterjalidest võib üksikasjalisemaid andmeid leida. On veel soovivat, et kokkuvõtte koostataks käsukirja projekti kohaselt, s. o. niisuguses vormis ja korras, et diviisiülem oma arvamuste juurdelismisega võiks seda ilma suurema ümbertegemiseta avaldada käsukirjas.

Kõik need materjalid esitatakse diviisiülemale korralikus kaustas.

Ülem oma käsukirjas, kui avaldab inspitseerimise tagajärgi, peaks iga puuduse ära tähendamise juures ära märkima ka seaduse, seadluse, käsukirja, millega leitud pole kooskõlas, see võimaldaks kergemini vigu parandada ja oleks ka heaks meeldetuletuseks teistele väeosadele, mis hoiaks ka vigade kordumist.

VI.

Kuidas ja missuguste inspitseerimistega saaks väeosades kuritarvitusi ära hoida.

Pole ühtegi inspitseerimismeetodit, mis hoiaks ära kõik kuritarvitused ja kindlustaks täieliku ausa ning seadusepärase väeosa majapidamise.

Parimaid tagajärgi annab muidugi ootamatu inspitseerimine. Rahaala inspitseerimisel ei anna teised või etteteatatud inspitseerimised mingisuguseid tagajärgi, võib selgitada ainult vormi vigu. Kuritarvituste ärahoidmiseks on tarvis alalist ülemate järelvalvet, kontrolli ja juhtimist.

Komisjonide kaudu inspitseerimised ei anna häid tagajärgi, sest igaüks annab oma allkirja kergemini sinna, kus on mitu vastutajat, olles arvamisel, et ega tema üksinda ei vastuta.

On olnud juhtumeid, kus aastakomisjoni akti järgi olid väeosa majandusalad kõik läbi revideeritud ja korras leitud, kuna vähe aega hiljem selgus, et ladudes puudus relvi ja mitmesugust varustust. On riike, kus komisjonid on viimase võimaluseni vähendatud, vähem ja enampakkumisi toimetab alati üksainus ametiisik.

Üheks paheks on see, et ei kontrollita allüksuste üleandmisel vastuvõtjatelt ega ka väeosa majandusülematelt täpselt varanduste üleandmisi ja vastuvõtmisi. On selge, et komisjonid, vastuvõtjad ja inspitseerijad peavad oma töö tegema põhjalikult, peavad oma silmaga nägema iga asja; peavad iga vähemat kui asja isiklikult kontrollima, sest elu seisab koos just väikestest asjadest. Tihetele on kuulda, et see ja see härra on liiga väiklane, kuid inspitseerija ei tohi sellele ütelsele rõhku panna, sest kui inspitseerida, siis inspitseerida juba põhjalikult.

Häid tagajärgi inspitseerimise mõttes ja kuritarvituste ilmsikstulemiseks annavad ka ametniku ootamatud puhkusele laskmised või õigemini sunduslikule puhkusele määramised, mitte aga ettemääratud ajaks teadaoleval ajal. Saksamaal avastati 1913. a. ühes pangas sel teel 329.000 mk. puudujääk.

Häid tagajärgi annab ka niisugune inspitseerimine, kui inspitseerija võtab naaberväeosade majandusülemaid endale abiks. Majandusülemad on vilunud eriteadlased ja nende silm võtab kiirelt. Teine hea külg on niisugusel inspitseerimisel see, et mitme inimesega inspitseerimine läheb kiiresti, seega saab väeosa rutemini võõrastest närverijatest lahti. Inspitseerimisel võib siis majandusülemate vahel töö ära jagada, andes ühele toitlusala, teisele kraamiala jne.

Kuritarvituste ärahoidmiseks ei aita mitte alati kõiksugu inspitseerimised ega kontrollimised, sest täna inspitseerimisel võiks kõik korras olla ja homme võib ebaaus ametnik raha või aineid kõrvaldada.

Üks suur tööstusjuht ütles, et parim abinõu kuritarvituste vastu on leida ausad kaastöölised. Just inimeste valik vastavatele kohtadele on kõige raskem. Suured

töösturid on juba harjunud inimeste tundmisega ja nad on nii kaugele jõudnud, et inimeste valikus väga palju ei eksi.

Seepärast on õige see nähe, et iga juht valib endale isiklikult abilised ja loob ise endale kaadri. On kuskil asutused või väeosa majandusasjad sassis, siis ei aita siin üksikute isikute vahetamine, vaid siin peab tegema põhjaliku puhastuse, ainult siis on loota paranemist.

Üheks parimaks abinõuks kuritarvituste ärahoidmiseks on see, kui iga ülem või juht tunneb oma abilisi. Ülem peab avalikult igale oma abilisele tunda andma, et teda ja tema võimeid tuntakse ja et tema järele valvatakse. Ülem peab seda silmas pidama, et igal asjal on oma koht ja igal kohal oma asi, samuti on igal kohal ka oma õige inimene.

On jälle niisuguseid vaateid ja arvamusi, et majandusmeestele, laekahoidjatele, kassa pidajatele jne. tuleks hästi suurt palka maksta, s. o. nii suurt palka, mis neil võimaldaks hästi elada ja neil poleks tarvis varastada. See vaade pole ka alati õige, sest inimese tarvete rohkenemine on peaaegu piiritu, ega kõik ei varasta puuduse pärast ja kus on see palga piir, mis võimaldaks korralikku elamist. Ühele on küllalt korralikuks äraelamiseks 100 kroonist kuus, kuna teisele ei jatku 1000 kroonistki. Kõik oleneb inimesest ja sellest, millise kasvatus ta on saanud.

L õ p p s õ n a .

Pole võimalik kirjeldada kõiki meetodeid, üksikasju ja ette tuua paberil eeskujuliku inspitseerimise näiteid, neid õpitakse tegelikust elust, seks on tarvis loomulikku, praktilist mõistust, head silma, häid teadmisi, teoreetilisi kui ka praktilisi, ja lõpuks peab tundma ka inimesi, olukorda ja ümbrust. Püüd õpetada või kasvatada head inspitseerijat loengute, s. o. sõna ja teooria abil, on asjata vaev ja tühi töö, nagu on asjata katse õpetada ainult teooria ja sõnalise õpetuse abil kedagi raamatupidajaks, kingsepaks, autojuhiks, lukussepaks või mõneks muuks meistriks. Inspitseerijal ei aita sõnade tegemine, ta peab teotsema ja eeskujul näitama, ta peab olema teo inimene.

Üldinspitseerija peab olema hea administrاتور, õpetaja, kasvataja ja seejuures kannatlik. Ta peab olema ettenägelik ja järjekindel. Mispärast peab inspitseerija omama ülalloetletud omadusi? Administraator sellepärast, et ta mitte ainult ei mõistaks leida viga keerulises majandusaparaadis, vaid et ta ühtlasi mõistaks leida vea põhjusti ja kui see tarvilik, majandusaparaati ümber korraldada. Õpetaja ja kasvataja sellepärast, et ta mõistaks veategijaid õpetada ja

kasvatada, neid viia veendumuseni, et nad võivad hästi vigadeta ja korralikult töötada, tarvis ainult hoolsust, pingutust, tahet, initsiatiivi ja ausust. Kannatlik sellepärast, et lonkavat majandusaparaati ei saa korraga nõiavõimul hästi töötama panna, samuti kui ei saa panna tööle korraga ühte rikkiläinud masinat, sest üks rike võis ka teistele masinaosadele mõjuda ja seega võis masinas tekida ühe vea algusest mitu viga. Siin võib olla on tarvis koguni masinal mõni vana osa kõrvaldada ja uus panna. Uue osa aseta mine nõuab jällegi, et masin sisse sõidetaks, et masinaosadele antaks koostöö, alates aeglasest kiirusest ja suurendades seda koostöövõimet maksimumini.

Sama järjekindlusega tuleb inimesi kasvatada, võib-olla tuleb mitte hästi töötavast majandusaparaadist kõrvaldada mõni kaastööline või koguni mitu, asendades neid uutega. Igakord ei jõua veel sellega sihile, et ebakõlblikud inimesed asendatakse uutega. Uusi tarvis koostööks õpetada, võib-olla ei kõlba mõni uus abiline ja tuleb jällegi vahetada. Selleks on tarvis kannatust, ettenägelikkust ja järjekindlust. On tarvis kannatlikult rooliratta juures istuda, on tarvis võtta õige siht, ette näha ja teada kõik teekallakud, keerud ja pöörded, on tarvis anda bensiini ja õhku, on tarvis anda mäaret, s. o. õli kiituse ja tänu näol ja lõpuks on tarvis mõista õigel ajal ja õigel kohal pidurdada, kasutades selleks ainult käepidureid või tervet pidurit mehhanismi. Siin võib tõusta esile küsimus, et õpetamine, juhtimine ja pidurdamine on juhi ülesandeid.

Kui kellelgi niisugune kahtlus tekib, siis tuleb esitada endale ka kohe teine küsimus ja nimelt: kes on siis kaitsevääs ja mujalgi need inspitseerijad? Need on juhid, alluvate õpetajad ja nende kasvatajad; ning inspitseerimise üheks ülesandeks on alluvate kasvatamine ja õpetamine.

Kantsleihinimene pole kunagi hea inspitseerija. Inspitseerija peab oma kogemuste kohta pidama vastavaid memuaare ja neid alati täiendama, siis jõuab ta kord täiuseni, omades inspitseerimise alal praktilisi teadmisi, mis on kasulikud mitte ainult talle endale, vaid ka inspitseeritavale.

X diviisis oli koostatud iga ala kohta eraldi inspitseerimise kavad, kavad olid koostatud kaustikusse ja neid täiendati urte seaduste või juhtnõuude ilmumisel. Nende kavade järgi oli hea inspitseerida, ei tulnud ette kobamisi ega vahelejätmisi.

Mitte iga ülem pole hea inspitseerija, mitte iga revident pole hea kontrollija. Selleks on tarvis silma, loomulikku mõistust ja praktikat, mida ei leia kuskilt kirjutatult.

Kaasaegne õhukaitse-suurtükivägi võitluses pommituslennuväega.*)

Kapten H. Stunde-Sarmiste.

3. Õhukaitse-suurtükiväe tuli.

Kaasaegse õhk-srtv tuli on niivõrd mõjuv, et seda ei saa kuidagi alahinnata. Oli aeg, kus õhk-srtv anti tagasihoidlik ülesanne — raskendada vastase õhujõudude tegevust. Seda põhjustas õhk-srtv puudulik materjalosa — kahurid ja tulejuhtimise abinõud, samuti ka õhk-laskeviiside primitiivsus. Kui kaasaegse õhk-srtv ülesandeks on — hävitada vastase õhujõud?) ehk, kui see ei õnnestu mõnel põhjusel — siis takistada vähemalt korrapärast, sihitud pommitamist. On väljendatud ka arvamist, et õhk-srtv tegevuse raskuspunkt ei peitu niivõrd pommituslennukite mahalaskmises, kui selles, et tema tuli surub neid kõrgele, sunnib liikuma suurtel kõrgustel, kust sihitud pommitamine on problemaatiline.⁸⁾

Pommituslennukite lend suuremates koondistes soodustab nende enesekaitset hävitajate vastu, kuid soodustab ka õhk-srtv tule tõhusust. Selle vältimiseks nad on sunnitud harvendama oma rivistusi (vt. pilt nr. 6), mis aga kergendab hävitajate tegevust sellise laialipaisatud koondise rünnakul. Seda muidugi juhul, kui õhk-srtv ja hävitajate omavaheline koostöö on viimistletud küllaldaselt, mida püütakse saavutada praegu kõikjal.

Õhuvaenlast on raske neutraliseerida tema praeguste kallaletungiviiside juures, nagu see võimalik maapealse vastase tulistamisel. Selle tõttu õhk-suurtükiväelasel tuleb seada endale ülesandeks — hävitada õhuvaenlast, s. o. teda peab tabama ehk sundima maandumisele.

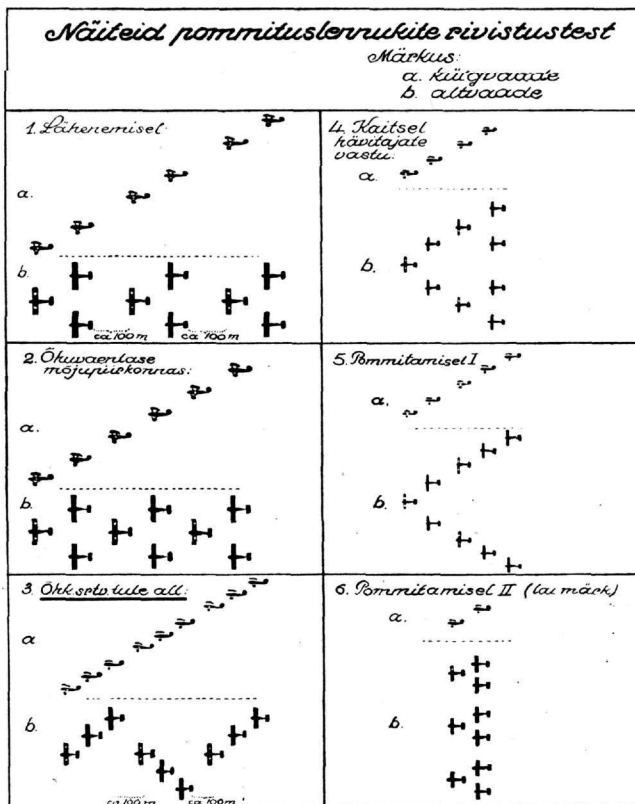
Õhk-srtv tulistamisobjektideks on kõik vastase õhujõudude liigid, arvatud välja maaga ühendatud aerostaadid, mis on märkideks välisuurtükiväele. Sealjuures võib õhk-srtv märgid jaotada kahte liiki:

1. märgid alalise lennurežiimiga,
2. märgid vahelduva lennurežiimiga.

Esimesse liiki kuuluvad lennukid, mis on sunnitud hoidma lahingülesande täitmi-

sel teatud aja vältel muutumatult oma liikumise parameetrid, s. o. kursi, kiiruse ja kõrguse. Selle liigituse järele kujutab pommituslennuvägi, arvatud välja pikeerimiselt-pommitajad (n.n. „Diving-bombers“, „Sturzbomber“) endast märki alalise lennurežiimiga, hävitajad ja luurelennukid (v. a. lennud õhuülesvõtete tegemiseks) aga — vahelduva lennurežiimiga.

Lennuki põhiomadused maapealse õhkrelva suhtes on tema kiirus ja võitlusruumi kolmeulatuseline maht. Kuna kõik teised relvad võitlevad kas liikumatute ehk võrdlemisi pikkamisi liikuvate märkidega, peavad õhkrelvad teotsema väga kiirelt liikuvate märkide vastu (50—100 m/sek). On selge, et siin puudub täielikult võimalus toimetada hari likku eellaskmist, nagu näit. välisuurtükiväes. Seda tõendasid küllaldaselt määralt taskmised Maaailmasõja esimesil aastail.⁹⁾

Pilt nr. 6.

Pommituslennukite rivistused.

*) Vt. „Sõdur“ nr. 18 — 1935.

7) Vinogradov „Vjestnik vozd. flota“ nr. 6 — 1932. a.

8) Gen. Ashmore „Air Defence“.

9) Hunke „Luftgefahrl u. Luftschütz“ — 1933. a.

Õhk-srtv laskmine erineb oluliselt:

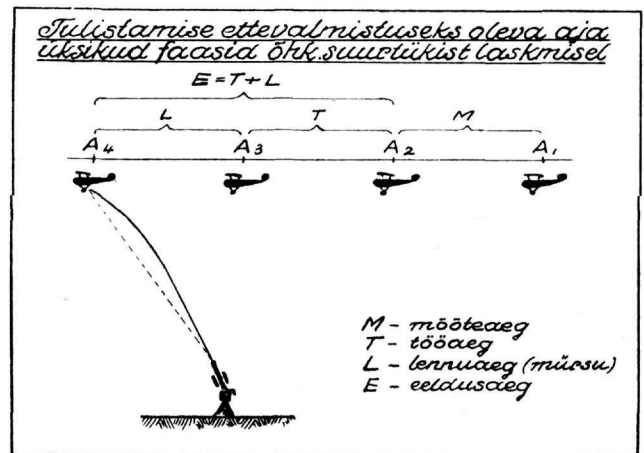
1. Laskmiseks kasutada oleva aja suhtes,
2. märgi leidmise ja tema asukoha kindlakstegemise suhtes õhuruumis,
3. vastava hüpoteesi määramises õhukemiseni ja
4. vastavate tulistamisandmete määramises.

P. 1 all mõistame aega, mis on kasutada läheneva õhuvaenlase leidmise esimesest hetkest kuni tema lahkumiseni õhk-patarei tulepiirkonnast. Selle aja vältel toimub märgi leidmine ja tema asukoha kindlaksmääramine, tulistamisandmete arvestamine ja nende ülekandmine kahureile, lendsüütajate seadmine ja kahuri laadimine, millele tuleb lisaks veel mürsu lennuaeg. Selle aja parimaks kasutamiseks tuleb: suurendada märgi leidmiseks ja selle asukoha kindlakstegemiseks määratud abinõude (õhk-helg, õhk-kõlap, optiliste abinõude) ulatust, mehhaniseerida ja automatiseerida tulistamisandmete kahureile ülekandmine, lendsüütaja seadmine ja kahuri laadimine, suurendada mürsu algkiirust (vähendada lennuaega), kahurite laskeulatust ja vähendada tuleta alasid. See aeg oleks näit. 200 km tunnikiirusega (55 m/sek) läheneva pommituslennuki juures parimal juhul (kui lennuk lendab otse üle patarei) — 6 kuni 8 minutit. Sealjuures on muidugi olulisem läheneva, kui eemalduva lennuki tabamine, s. o. tabamine enne pommitusülesande täitmist.

Märgi leidmiseks ja tema asukoha kindlaksmääramiseks (p. 2) tuleb leida tema aasimut, maastikunurk ja absoluutne kõrgus (resp. kaugus) optiliste ehk akustiliste abinõude abil. Märgi asukoha aasimuti ja maastikunurga kindlaksmääramiseks on vastavad abinõud konstrueeritud harilikult tulejuhtimise-aparaadi (tul-ap) juurde, kuna märgi kõrguse määramine toimub kaasajal 1,5—4 m baasiga stereoskoobilise kõrgusemõõtja abil. Kuigi õhk-srtv kasutamisel olevad kõrguse- (resp. kauguse) mõõtjad on oma omaduste poolest väga kõrgel tasemel (näit. Zeiss'i monostaatilisel stereoskoobilisel kaugusemõõtjal: suurendus 19-kordne, tegevusraadius 50 km, keskmine viga ainult 1,5% kaugusest, aeg tegevusvalmis seadmiseks — 5 min., minimaalne mõõtmisaeg — 2 sek.),¹⁰⁾ takistavad pimedus, udu ja pilvitus nende kasutamist ja selle tõttu töötatakse intensiivselt vastavate akustiliste abinõude (kõlap.) viimistlemise kallal, mis isendast kujutavad selle küsimuse ideaalset lahendust, kuigi näib, et need viimistlemistööd pole veel leidnud lõplikku lahendust.¹¹⁾

Õhk-laskmise aluseks on hüpotees märgi tulevases asukohast — kus see asub teatud ajavahemiku järele. Mitmesugused laskemeetodid võimaldavad ka mitmesuguseid hüpoteese. Enamik laskemeetodeid võtab aluseks järgmise põhihüpoteesi: mürsu lennu (resp. eeldusaaja) välteliigub lennuk sirgjoonelisel muutmatul kõrgusel muutmata kiirusega. See põhihüpotees on viimasel ajal täienenud (näit. Itaalias — Aldo Suppo ja Siffredi), mille kohta leidub andmeid käesoleva ajakirja veergudel juba varem ilmunud kirjutises.¹²⁾ Laskemeetodeist olid senini kasutamisel n. n. „tabeliline“ ja „graafiline“, kuna nüüd automaatne tul-ap tõrjub need oma ületamatu kiiruse ja täpsuse tõttu välja.

Õhk-srtv laskmisel n. n. „eeldusaeg“ koosneb: 1) n. n. „tööajast“, s. o. ajast, mis vajalik patarei kogupaugu ettevalmistamiseks ja 2) mürsu lennuajast — lasu momendist kuni lõhkemiseni märgi tulevases asukohal (v. pilt nr. 7).

Pilt nr. 7.

Punktid A_1 ja A_2 näitavad momente, kus märk asub mõõteaja M alul ja lõpul. Momendil A_2 algab eeldusaeg E, mis lõpeb momendil A_4 — mürsu kohtamisel märgiga. Tööaeg T algab momendil A_2 ja lõpeb lasu momendil A_3 , mil algab mürsu lend ja lõpeb selle lõhkemisega momendil A_1 .

Kaasaegsete laskemeetodite juures, automaatse tul-ap kasutamisel, eeldusaeg on kärbitud miinimumini: esimese kogupaugu

¹⁰⁾ Vukotic „Zenitnaja artillerija“ — 1929. a., lk. 192.

¹¹⁾ Hunke „Luftgefahre u. Luftschutz“ — 1933. a., lk. 86.

¹²⁾ „Kaasaegne õhuk. suurtv.“ — „Sõdur“ nr. 37/38 — 1934. a.

jaoks tuleb arvestada ainult mõni sekund, järgmiste kogupaukude juures see aeg läheneb nullile. Sest aparaat, vahetpidamata lähendades ülesannet mürsu kohtamisest märgiga, saadab kahureile nende seaded (aasimut ja tõstenurk) ning lentsüütajate seaded katkestamata joana. Kuna tööaja T suurus läheneb antud juhul nullile, läheneb eeldusaja E suurus mürsu lennuaja L suurusele.

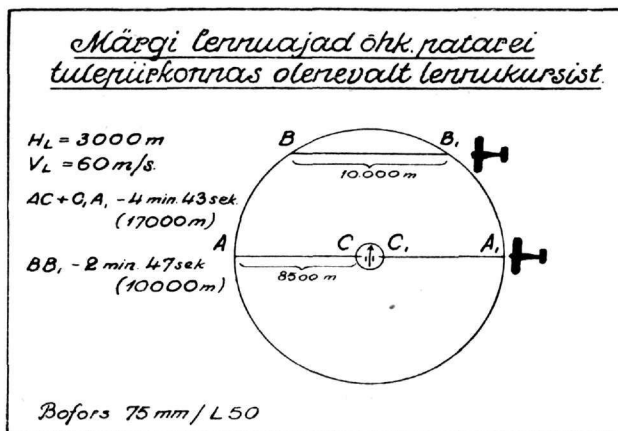
Kaasaegsete õhk-kahurite mürskude lennuajad kõiguvad 10–30 sek. piires. Keskmisil kaugusil see aeg on 10–15 sek.

Võttes õhumärgi — pommituslennuki — liikumiskiiruseks näit. 60 m/sek (215 km/t) leiame, et kahuri mürsu lennuaja (10–15 sek.) vältel märk muudab oma asukoha 600–900 m võrra. Kuid õhk-laskmisel pole oluline kaugus, vaid aeg, mille jooksul märk läbib teatud kauguse. Antud aja (10–15 s.) vältel pommituslennuk ei muuda oma lennurežiimi, sest vastasel korral puudub tal võimalus täita oma pommitusülesannet (sihitud pommitamiseks horisontaallennus peab lennuk liikuma muutmata kursiga, kiirusega ja kõrgusel vähemalt 10–15 sek. jooksul enne pommi, resp. pommide, langetamist). Kui õhumärk selle lühikese aja vältel siiski muudab oma liikumise parameetrid, väheneb õhk-srtv tule mõjuvus muidugi suurel määral. Kuid siin tuleks kohe märkida, et näit. isegi manööverdava raske pommituslennuki lennutee sirged lõiked võrduvad ajamõõdus vähemalt 10 sekundiga (10–20 sek.). Sarnased evolutsioonid on aga raskeil pommitajail väga raskelt teostatavad.

Kõrgusel 3000 m (resp. 4000 m; allpool toodud arvestusel sulgudes märgitud arvud on maksivad selle kõrguse kohta) on näit. Boforsi 75 mm L/50 õhk-kahuri tulepiirkonna raadius 30 sek. lentsüütajaga 8800 m (resp. 8300 m). Võttes õhumärgi lennukiiruseks 60 m/sek., s. o. 215 km/t, ja lennutee otse üle patare'i, s. o. kurss 0 (v. pilt nr. 8 — kurss AA₁) leiame, et antud juhul lennutee pikkus patare'i tuletsoonis võrdub $2 \times 8800 \text{ m} = 17600 \text{ m}$ miinus 600 m (tuleta koonus) $= 17000 \text{ m}$ (resp. $2 \times 8300 \text{ m} = 16600 \text{ m}$ miinus 800 m $= 15800 \text{ m}$). Nii katab siis antud lennuk selle tee ohtliku osa sirgjoonelisel liikumisel 283 sekundi = 4 minuti ja 43 sek. (resp. 263 sekundi = 4 minuti ja 23 sek.) jooksul.

Võttes külkkursi BB₁, mille pikkus on samul tingimusil umbes 10000 m, leiame, et lennuk läbib selle 167 sekundi = 2 minuti ja 47 sek. jooksul.

Nii võime siis arvestada, et 3000 m kõrgusel ja 60 m/sek kiirusega õhumärk viibib

Pilt nr. 8.

antud õhk-patarei mõjuvule piirkonnas keskmiselt umbes 4 minutit (3 min. ja 45 sek.). Lennuki manööverdades selles piirkonnas suureneb muidugi see aeg.

Selle aja, s. o. 4 minuti, vältel kaasaegne õhk-suurtükipatarei on suuteline andma kunni 100 kogupauku, laskekiiruse juures 25 laske minutis igast kahurist (Stokholmi õhukaitseks määratud Boforsi 70 mm L/64 õhk-kahurite laskekiirus võrdub 30 l a s k u minutis),¹³⁾ ehk kogu 4 suurt. patareiga 400 mürsku kasutada oleva aja vältel, s. o 100 mürsku minutis.

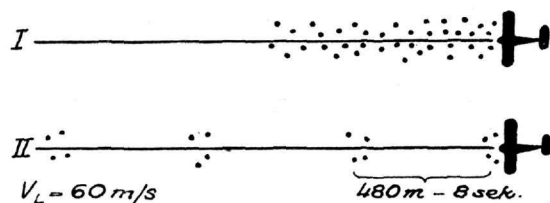
Siinkohal tuleb märkida, et eelpool on toodud uuemate õhk-kahurite praktiline laskekiirus, mis saavutatud tegelikul laskmisel automaat-tul-ap kasutamisel. Selline maruline tulet tempo võib kesta muidugi ainult lühemat aega, eriti otsustavil silmapilkudel ja eriti hädaohtlike õhumärkide pihlita. Kahtlemata tuleb ootamatult sellise tule alla sattunud pommituslennukite koondisel arvestada tõsiseid kaotusi, vähemalt kõrgustel 3000–4000 m, juba 1–2 tulistamisminuti jooksul.

Tulet tempo (ajavahemik üksikute kogupaukude vahel) tulistamisel kaasaegsete tul-ap abil võrdub 2–3 sek.; sellega saavutatakse märgi liikumisteel õhingute katkestamata riba (v. pilt nr. 9 — I), kuna tulistamisel vanemate laskemeetodite abil tulet tempo võrdub 8–10 sek., mille tõttu õhingute grupid paigunevad (v. pilt nr. 11 — II) lennuki liikumisteele teatud intervallidega (näit. märgi kiiruse juures 60 m/sek oleks intervallide suurus umbes 480–600 m). Siit ilmneb kaasaegse laskemeetodi paremus.

¹³⁾ „Luftwehr“ nr. 5 — 1934. a.

Õhinguite raigutus õhumärgi teel:

I - tulejuht. arve kasutamisel
II - varematal laskemeetodeil

Pilt nr. 9.

Nagu ülaltoodust selgub, pole pommituslennukite teotsemisvõimalused õhk-patariide tulepiirkonnas kerged.

Õhk-srtv tulistamisviisid võime jagada kahte eriliiki: 1 — hävitustuli ja 2 — tõkketuli.

Hävitustuli on õhk-srtv peamine tulistamisviis.

Tõkketuld tarvitatakse ainult erijuhumeil keskuste kaitsel, luues läheneva õhumärgi lennuteele teatud tõkke õhinguist. Selle tulistamisviisi juures on tulel peamiselt moraalne mõju, kuna turmamise võimalused on väikesed ja ei õigusta võrdlemisi suurt laskemoonakulu. Selle tõttu leiab see tulistamisviisi kasutamist ainult siis, kui näit. tulejuhtimise abinõud on rikkes ja ei võimalda anda hävitustuld, kui puuduvad abinõud öösiseks tulistamiseks jne.

4. Õhukaitse-suurtükiväe võitlus pommituslennuväega.

Kaasaegses sõjas ei ole enam mõeldav õhurünnakute teostamine, leidmata vastupanu õhu- ja maapealsete relvade poolt. Mitte ainult rindel ja selle läheduses, vaid ka vaenlase tagalas tuleb arvestada õhukaitse enam-vähem mõjuvat vastutegevust. Aktiivsele õhukaitsele pühendatakse suurt tähelepanu kõigis riigis. See näitab, et ollakse teadlik selles, et ainult ajakohased ja võimsad kaitserelvad võivad anda soodsaid tagajärgi ja vajalikku mõjuvust võimaldab saavutada ainult nende kaitserelvade kõrge tase. Võrreldes Maailmasõjaaegse materjalosaga on laskekaugus keskm. kaliibrilistel õhk-kahuritel suurenenud umbes 35% ja raskekaliibrilistel 73—135% võrra. Ka algkiirus on kahuritel suurenenud umbes 35% võrra, kühnides üksikute tüüpide juures kuni 1000 m/sek (nii ületab õhk-srtv mürskude kiirus

kiiremate kaasaegsete lennukite kiiruse umbes kümnekordselt).¹⁴⁾

Selle juures pikemalt peatamata, tuleb rõhutada seda tõsist hädaohtu, mida kujutab endast kaitselennuvägi (hävitajad) ründava vastase pommituslennukeile oma tulevõimsuse, suure tõusu- ja lennukiiruse ning manöövrivõime tõttu. Selliseks tõsiseks hädaohuks kujunevad kahtlemata uued kiired kaheistmelised lahingulennukid (hävitajad), varustatud mitme kuulipildujaga ja 20—25 mm suurtükiga ning lentsüütajaga varustatud õhupommidega.¹⁵⁾

Jättes kõrvale kaitselennuväe võitluse pommituslennuväega, kui puht lennuvälise probleemi, tutvuneme veidi üksikasjalisemalt keskm. kaliibrilise õhk-srtv võitlusega pommituslennuväe vastu.

Nagu kõigest eespooltoodust selgub, koosneb õhukallaletungi probleem teatud keskusel kahest osast:

1. keskuse õhukaitsevahendite hävitamisest (resp. neutraliseerimisest) ja
2. sama keskuse (resp. selle tähtsamate punktide) purustamisest eduka, s. o. sihitud pommitamise abil, kasutades selleks mitmesuguseid pommideliike.

Tekib küsimus — kas poleks ehk siiski võimalik teostada p. 2 all tähendatud peaaesannet, astumata võitlusse rünnatava keskuse õhk-relvadega?

On selge, et pommitustagajärjed on seda suuremad, mida suurem on mahapaisatava lõhkeaine (resp. süüte- ja gaasistamisainete) hulk ja mida täpsemalt see pommide hulk paisatakse tähtsamate punktide pihta. Esimese nõude täitmiseks konstrueeritakse pommitajad võimalikult suurema kandevõimega (ja selle tõttu ka suuremamõõdulised), kuna teise nõude täitmiseks pommitamine ei tohi teostuda liig suurtelt kõrgustelt, s. o. mitte üle 3000—4000 m. Need mõlemad tingimused aga soodustavad õhk-srtv tegevust. Selle tõttu on suuremate pommituslennukite koondiste (ööselt aga üksikute lennukite — omavaheliste kokkupõrgete vältimiseks) kallaletungid suurematel kõrgustel, ka tugeva kaitse saatel ehk jälle tugevasti relvastatud mitmekohaliste lahingulennukite näol, küll mõeldavad ja võimalikud, kuid sellise pommituse reaalsed tagajärjed täpsuse suhtes võiks sageli olla minimaalsed ja terve ettevõtte võrduks teatud määral „pommide ümberpaigutamisele oma ladu-

¹⁴⁾ Vinogradov „Vjestnik vozd. flota“ — aprill 1934. a.; „Luftwehr“ nr. 8 — 1934. a.

¹⁵⁾ Maj. Post „Södur“ nr. 5/6 — 1935. a.; „Luftwehr“ nr. 12 — 1934. a.

dest — vaenlase maa-alale“. Kuid oleks viga seda võrdlust liig üldistada, sest teatud eritingimustel, näit. suure pilvitusega ja tiheda uduga võib suurte keskuste pommitamine anda üsna mõjuvaid tagajärgi. Raadiopeilimise abil lähenuvad pommitajad, vaatamata ebasoodsaile ilmastikuoludele, üsna kindlalt rünnatavale keskusele ja täidavad seal oma ülesande. Pealegi on neil tarbekorral võimalus varjata end kaitsjate pilkude eest tiheda suitsukattega. Neil tingimustel on õhk-srtv võimalus edukalt teostada ainult siis, kui optiliste tulejuhtimise-abinõude asemel on kasutamisel akustilised.

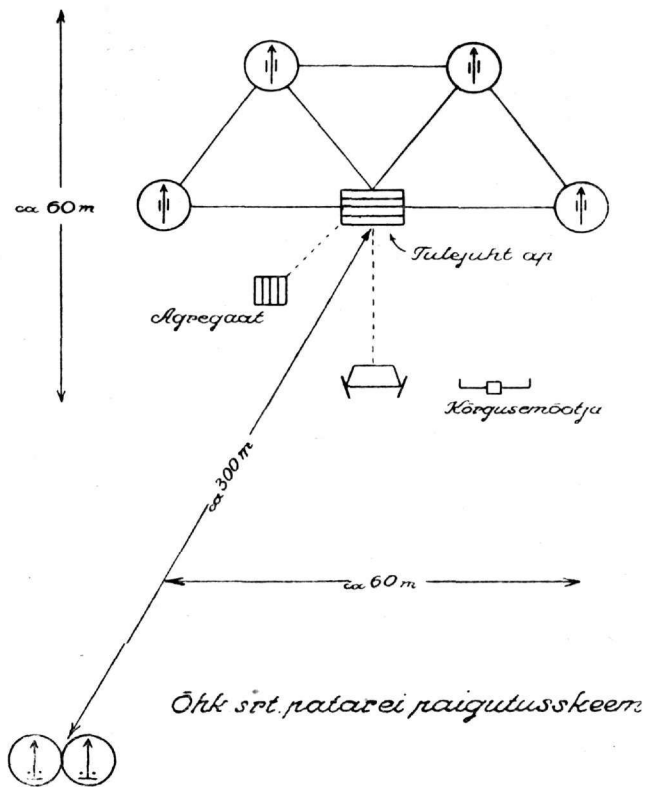
Ülaltoodust selgub, et kallaletungiv pommituslennuvägi tõsiste tagajärgede saavutamiseks peab ikkagi kõigepealt likvideerima ehk neutraliseerima antud keskuse õhukaitse üksused, kuna vastasel korral tuleb tal arvestada tõsiseid kaotusi.

Kallaletungikava koostamiseks tuleb pealetungival lennuvälk hankida esmajoones täpseid luureandmeid vastase õhk-relvade paigutuse kohta. Kuna kallaletung neile, praegu maksvate vaadete kohaselt, sünnib kõige otstarbekohasemalt pommitamisega pikeerimiselt ja madallennuga, on tähtis teha kindlaks mitte ainult õhk-patareide täpsed asukohad, vaid ka soodsamad lähenemisteed ootamatuks rünnakuks madallennu abil, täiendades neid luureandmeid võimalikult õhufotoga. See luure ei tohi teostuda liig varakult, mis annaks rünnatavale võimaluse paigutada ümber oma õhk-patareid enne rünnaku algust, ka tuleb pidada silmas, et õhuluure andmete segamiseks vastane võib moodustada hästi moondatud valepatareid. Nii võib siis loota vastase maapealse õhukaitse neutraliseerimist, eriti aga hävitamist ainult täpse õhuluure toimetamise, saadud luureandmete põhjaliku kasutamise ja läbikaalutud tegevuskava koostamise ja selle täitmise abil.

Arusaadavalt põhjusil ei tohi õhurünnakut ootav pool paljastada enneaegse tulistamisega vastase õhuluurele oma maapealsete õhk-relvade paigutust. Nii peaks siis reeglina hävitajad takistama vastase õhuluuret ehk äärmisel juhul, kui see antud momendil mõnesuguseil põhjusil mitte teostatav — mõni üksik, kiiresti ümberpaigutatav õhk-patarei, resp. selle rühm.

Õhk-suurtükkipatareide positsioonid valitakse reeglina vähemal kõrgendikel — hea vaatluse- ning laskevälja saavutamiseks. Kahurid ja laskemoon asuvad maa sisse kaevatud lohkudes ja on hästi moondatud

õhuvaatluse eest. Sama on maksev ka tul-ap'i, kõrgusemõõtja ja meeskonna kohta. Umbes 300 m kaugusel patareist asub, samuti varjatult ja moondatult, tema kaitse madallennuga ründavate ja pikeerivate lennukite vastu — patareid õhk-klp rühm. Teatud ettekujutuse ühe kaasaegse õhk-suurtükkipatarei paigutusviisist annab meile skeem pildil nr. 10.

Õhk srt. patareid paigutus skeem

Pilt nr. 10.

Sellest skeemist selgub, et säärane patareid kujutab endast märki, mille pindala umbes 60×60 m, mis väheneb veel umbes poole võrra, kui on tegemist ainult ühe õhk-suurtükirühmaga.

Kuna õhk-srt ja klp patareid hävitamine on iseendast üsna raske probleem ja nõuab võrdlemisi paljude lennukite paiskamist õhk-relvade tulle, pealegi puudub rünnakul võimalus kontrollida oma pommitamise tagajärgi (näit. võis purustatud saada tegeliku patareid asemel valepatareid või veidi kannatada saanud ja tulistamisvõimeline patareid simuleerib ajutiselt hävitatud olekut, katkestades oma tule jne.) — on teatud olukorras otstarbekohasem kindlakstehtud ja kahtlaste õhk-patareid neutraliseerimine keskuse tähtsamate punktide pommitamise ajaks. Selleks kaetakse kindlakstehtud ja oletatavad õhk-patareid õhurünnaku ajaks

pommituslennukite poolt suitsukattega vastavate eripommide abil harilikus korras, s.o. kõrgustelt üle 3000 m, mis takistab tulejuhtimist ründava lennuväe pihta.

Kuid siin tuleb kohe tähendada, et kuigi käesoleval ajal tulejuhtimise-abinõud õhkpatareides asuvad reeglina kahurite läheduses, mis võimaldab nende ajutist pimestamist, on praegu juba käsil aparaatide konstrueerimine, mis võimaldavad tulejuhtimist mitme kilomeetri kauguselt patareist (näit. Sperry Director — kuni 2000 yardi kauguselt). Sellise, patareist eemal asuva, hästi moondatud tulejuhtimise keskuse hävitamine, resp. pimestamine, peaks tekitama ründajale tõsiseid raskusi. Praeguse paigutusviisi juures võiks selline pimestamine olla patareid ajutiseks neutraliseerimiseks üsna tagajärjekas.

Et teha õhk-srtv patareid teatud ajaks teovõimetuks, tuleb hävitada selle meeskond ja tulejuhtimise abinõud. Nii on näit. väga oluline kõrgusemõõtja purustamine, mille tagajärjel puudub võimalus teha kindlaks tähtsaim koordinaat tulistamisel — lennuki kõrgus. Lihtsa, umbkaudse hinnangu abil määratud kõrgus oma ebatäpsusega mõjutab negatiivselt lasketagajärgi; samuti on väga tähtis tul- ap'i korrasolek. Need abinõud on vigastuste suhtes väga tundelised ja sellest olenevalt väheneb patareid tuletäpsus- ja kiirus väga oluliselt.

Kaasaegse keskm. kaliibrilise õhk-suurtükkipatari mõjuvõime piirkond kõrguses asub 600—5000 m vahel. Vähemate lennukõrguste juures muutub lennuki nurkkiirus nii suureks, et märgi jälgimine tekitab suuri raskusi. Parimaid tagajärgi annab aga laskmine kõrgustel 1000—2500 m. Sellest järgneb, et patareid kujunevad hädaohtlikeks lennukite rünnakud kõrgustel alla 600 m ja üle 3000 m. Kuna aga patareid, nagu eespool tähendatud, kujutab endast võrdlemisi väikese märgi, mille suurus umbes 60×60 m (v. skeem pildil nr. 10) ja mille tabamine kõrgustelt üle 3000 m raskendatud, näib, et tõsisemat hädaohtu kujutab endast rünnak madallennuga ehk pikeerimiselt (v. pilt nr. 5). Selle juures tuleb aga ründajail arvestada patareid kartetistud ja tema kaitseks määratud õhk-kuulipildujaid või tema läheduses asuvaid 20—40 mm õhk-kahureid, milliste tuli muutub külmaverelise meeskonna juhtimisel sellise väikese laskekauguse (25—300 m) juures ründajale hävitavaks. Sellest nähtub — kuivõrd oluline on kaitsjate seisukohalt äärmiselt täpise valvetaolusteenistus ootamatute rünnakute vältimiseks ja tagasilöömiseks.

Nagu vastavast kirjandusest nähtub, arvestatakse ühe õhk-suurtükkipatari likvideerimiseks 10—20 lennukiga kokku 20—40 viitsüütajaga brisant- ja kildpommiga (à 100 kg), võttes tõenäoliseks tabamisprotsendiks — 15%. Pommitamisel suuremailt kõrgusilt võib rünnak teostuda tähekuuliselt, s. o. kontsentriselt — korraga mitmest suunast, et hajutada kahurite ja kuulipildujate tuld. Kuid ka rünnakul madallennuga võib see teostuda korraga mitmest suunast.

Ühe õhk-suurtükkipatari ajutiseks väljalülitamiseks lahingtegevusest arvatakse jatkuvat 3 lennukist, kusjuures need ründaks patareid madallennult.

Õistel kallaletungidel helgiheitjad raskendavad ründavate lennukite tegevust, soodustades oma kaitselennuväe (hävitajate) ja õhk-srtv kaitsetegevust.

Õhk-helg koos õhk-kõlap suudavad väga kiirelt haarata ründavaid lennukid oma valgusvihku, millest väljapääsemine on üsna raske, nagu seda kogemused näitavad. Kaasaegsete õhk-helg valgustusvõime on nii suur, et keskpäraste ilmastikuolude juures lennuk on hästi vaadeldav veel 8 km kauguseni, ehk, teiste sõnadega, lennates 3000 kuni 4000 m kõrgusel, viibib mõne minuti kestvusel küllaldaselt nähtavana õhk-helg valgusvihus.

5. Õhukaitse-suurtükiväe tule mõjuvus.

Õhk-srtv tule mõjuvuse hindamiseks tuleb piiritleda sõna „mõjuvuse“ mõistet antud juhul. Oleks vale, kui hindaksime tule mõjuvust ainult tulistamisel tabatud lennukite arvu põhjal. Sest mõjuvus oleks 100%-line ka juhul, kui pole tabatud ükski lennuk, kuid tõkestava tulistamise ähvardus oleks nii mõjuv, et selle tagajärjel ükski pommituslennuk ei saavuta ega taba temale määratud pommitusobjekti. Nagu näitavad Maa-ilmastõja kogemused — allalastud lennukite arv ei anna veel õiget ettekujutust maapealsete õhk-relvade tule mõjuvusest, sest paljud pommituslennukid, jäädes vigastamata, ei täitnud määratud ülesannet, vaid, sattudes õhk-srtv tule alla, pöördusid tagasi oma lähtekohta.

Nii näit., prantslaste andmeil, 1918. a. jooksul 483 saksa pommituslennukeist, saanud ülesannet pommitada Pariisi, jõudsid tähendatud linnani ja täitsid oma pommitusülesande ainult 37. Pealegi hävitati neist 13. Kogu 1918. aasta jooksul heideti tegelikult Pariisile 11,5 tonni pomme, kuna sakslaste andmeil nad saatsid ainuüksi ööl vastu 16. sept. Pariisi peale 22 tonni pomme;

neist 22 tonnist heideti prantslaste andmeil tol korral tegelikult linnale ainult 1 tonn, s. o. vähem kui 5% ettenähtud kaalust. Samal retkel Pariisile sakslased saatsid välja 50 pommitajat. Kohale jõudsid ainult 3, neist lasti õhk-srtv tulega alla — 2. Huvitava pildi õhukaitse arengust annab Pariisile teostatud 1918. a. esimeste 4 ja viimaste 6 kuu õhurünnakute tagajärgede võrdlus: esimese 4 kuu jooksul sakslased teostasid 6 retke, lennukite üldarv oli 170. Pariisi jõudsid neist 22, s. o. 13%, pomme heideti märgile umbes 7 tonni; viimase 6 kuu jooksul oli retki 22, lennukite üldarv oli 313. Pariisi jõudsid neist 15, s. o. 5 %, pomme heideti märgile ainult 4,5 tonni. Neid tagajärgi saavutati antud juhul peagu eranditult maapealsete õhk-relvade abil.¹⁶⁾

Samasuguse pildi saame ka sakslaste viimastest pommitusretkest Londonile 1918. a. Retkest osavõtnud 34 saksa lennukist hävitati 3 õhk-srtv poolt, 3 — hävitajate poolt õhk-helg abil, 1 oli sunnitud maanduma, kuna ülejäänuid hävitati 3 tagasilennul mandril asuva õhk-srtv poolt. Nii kaotasid sakslased sel retkel 34 lennukist 10, s. o. umbes 30%.

Selle tõttu on mõistetav inglaste korraldus Maailmasõjas, mis nõudis kõigepealt saksa õhk-srtv neutraliseerimist „oma lennuväele mõjuva tegevuse võimaldamiseks“.¹⁷⁾

Kuigi kõik riigid töötavad väga intensiivselt oma õhk-srtv. taseme tõstmise kallal, imbub selle töö tagajärgedest ka erikirjanduse veergudele väga vähe. Et anda siiski teatud ettekujutust tasemest, milleni on tõusnud õhk-srtv lasketehniliselt mõnes välisriigis, toome allpool kasutada olnud kirjandusest mõned väljavõtted. Nende andmete vaatlemisel tuleb pidada silmas järgmisi asjaolusid:

1. Kaasaegse suurema pommituslennuki tegelik pindala on umbes 100 m², õhk-srtv katselaskmisel õhumärgina kasutatava, veetava tuulekoti (manche) mõõdud on aga ainult $\frac{1}{12}$ — $\frac{1}{17}$ tegeliku lennuki pindalast (näit. on inglasterl tuulekoti mõõdud: pikkus 5,50 m, otsad 1,20 m ja 0,90 m = 5,8 m²; ameeriklastel — pikkus 6,00 m, otsad 2,00 m ja 0,75 m = 8,2 m²). See annaks laskmise hindamisel positiivse korrektsiooni.

2. Laskmised poligonil erinevad nii ilmastiku kui tulistava patarei meeskonna psühholoogilise seisukorra tõttu märksalt laskmisest sõjaolukorras, näit. — kui vaatlust raskendavad kunstlikud udutõkked, — kui patareid ähvardab iga hetk vastase õhu-

rünnak jne. Need oleksid mõned negatiivseid korrektsiivest.

Statistilistest andmeist, mis avaldatud pärast 1918. a., selgub,¹⁸⁾ et laskude arv, mida õhk-srtv vajas keskmiselt ühe lennuki (resp. õhulaeva) allalaskmiseks, oli Maailmasõja algul 11.000 ja ka sõja lõpu-aastal oli see arv veel väga suur:

	1917. a.	1918. a. (lõpul)
inglastel . . .	8.000	4.550 (1.550)
prantslastel . . .	11.000	7.500 (4.000)
sakslastel . . .	7.418	5.040
ameeriklastel . . .	—	1.050

1918. a. jooksul prantsuse õhk-srtv laskis alla 800 suurtükiga 220 lennukit, saksa õhk-srtv samal ajal 2758 erisuurtükiga — 748 lennukit. Raskused sel alal on kaasaegsel õhk-srtv märksalt suuremad, kuna lennukite tunni kiirus on kasvanud 140—200 km pealt 200—400 km peale, sealjuures on kasutatav lennukõrgus tõusnud kuni 8000 m.

Vaadeldes õhk-srtv tule tabavuse arengut pärast Maailmasõda, peame konstateerima üllatavat edu, vaatamata õhumärgi kiiruse suurele kasvule. Nii näit. leiame erikirjanduses järgmisi andmeid üksikute riikide parimate tagajärgede kohta:¹⁹⁾

Ühe tabavuse saamiseks vajalike laskude arv oli:

	Inglismaal		P.-A. Ühendriik.	
	laskude arv	%	laskude arv	%
1924. a.	33	3,0	—	—
1925. a.	13	7,5	22	4,6
1926. a.	9	11,5	11	9,0
1927. a.	7	14,4	—	—
1928. a.	—	—	—	—
1929. a.	—	—	5	19,2
1930. a.	5	20,2	—	—
1931. a.	4—2	23—75	—	—

Rootsis saavutatud lasketagajärjed on toodud „Sõduris“ nr. 37/38 — 1934. a.

Käesoleval ajal ameeriklased, tänu oma õhk-srtv heale materjalosale, tulejuhtimise abinõudele ja meeskonna väljaõppele arvestavad keskmiselt ühe tabavuse iga 5 lasu kohta.²⁰⁾

¹⁶⁾ Borodačev „Taktika vozd. oboronoi“ — 1929. a., lk. 18.

¹⁷⁾ Hoepfner „Deutschlands Krieg in der Luft“ — lk. 167.

¹⁸⁾ „Luftwehr“ nr. 3 — 1934. a., lk. 89; Hunke „Luftgefahre u. Luftschutz“ 1933. a., lk. 17.

¹⁹⁾ Gen. Ashmore „Air Defence“ lk. 142, „Luftwehr“ nr. 8 — 1934. a., lk. 91; „Coast Artillery Journal“ jaan. 1927. a. ja detš. 1929. a.; „Vjestnik vozd. flota“ nr. 9 — 1930. a. ja nr. 5/6 — 1931. a.

²⁰⁾ Bell „Protivovozd. oborona za rubežom“ — 1934. a. lk. 11 ja 55.

1929. a. saavutas üks U. S. A. õhk-patarei öisel laskmisel järgmise tagajärje: 100 sekundi jooksul lasti välja 99 lasku ja saavutati 19 tabavust (19,2%).

1931. a. tulistas üks inglise õhk-patarei õhumärki 1500 m kõrgusel, mille kiirus oli 290 km/t (80 m/sek) ja saavutas 24 lasuga 7 tabavust (29%).²⁰⁾

Lõpuks pakuvad huvi jaapanlaste õhurünnakud hiinlaste vastu Šanghais (Capeis) 1932. aastal. Hiinlastel teatavasti puudusid õhk-relvad peagu täielikult. Jaapanlaste poolt võtsid õhurünnakuist osa 74 lennukit, neist lasksid hiinlased alla 5 lennukit. Jaapanlased kasutasid õhurünnakuil fugaas-, kild- ja süütepomme (kaaluga 50, 100 ja 200 kg). Rünnakute tagajärjel hävines palju hooneid, surmati 2000—3000 elanikku ja sunniti põgenema ohtlikust piirkonnast umbes 700.000 elanikku. Aineline kahju tõusis kuni 270 miljonile saksa margale.²⁰⁾

6. Kokkuvõte.

1. Kaasaegne õhk-srtv on kahtlemata tähtsaim maapealne õhukaitserelv, tema tuli on mõjuv nii päevaste kui öiste pommituslennukite vastu, eriti ootamata tulelöögi korral. Sealjuures on tema mõjuvus arvatavasti suurem kui seda harilikult oletatakse (näit. *rahuaegsete manöövrite* puhul).

2. Õhk-srtv on ootamata õhukallaletungi korral kiiremalt tegevusvalmis, kui tema kaasvõitleja — hävituslennuvägi, kes vajab aega lahingkõrguse saavutamiseks.

²⁰⁾ Bell „Protivovozd. oborona za rubežom“ — 1934. a. lhk. 11 ja 55.

3. Õhk-srtv ega kaitselennuvägi ei suuda teostada absoluutset kaitset võimsa vastase õhukallaletungide vastu: udu ja suure pilvituse korral võib õhk-suurtükiväelt oodata tõsist kaitset ainult akustiliste tulejuhtimise-abinõude kasutamise korral. Tõsiseid tagajärgi annab hävitustuli, kuna tõkettuld tuleb vaadelda erandina juhtumeil — kui hävitustuli mõningail põhjusil võimatu.

4. Kallaletungiva pommituslennuväe tagasitõrjumine õhk-srtv ja hävituslennuväe poolt baseerub oluliselt hästi organiseeritud ja distsiplineeritud õhuvaatlusteenistusel.

5. On kindel, et tulevikusõja puhkedes vaenlane suunab oma esimesed purustavad löögid esijoones rünnatava riigi õhujõudude baaside ja tähtsamate keskuste õhukaitserelvade pihta. Viimase vältimiseks vaenlane ei tohi teada enne rünnakut õhk-patareide tulepositsioone. Kui õhk-patareide arv on piiratud — ei tohi need olla kohtkindlad, vaid kõik peavad olema liikuvad, resp. veetavad ja suutelised vahetama oma positsioone lühikese aja jooksul.

6. Õhk-srtv materjalosa ja varustus on väga kallid, mille tõttu tema abil on võimalik luua ainult üksikute eriti tähtsate keskuste õhukaitset.

7. Arvestades olulist erinevust lasketehnilisis ja taktikalisis küsimusis õhk-srtv ja teiste suurtükiväe liikide vahel, tuleb panna aegsasti rõhku õhk-srtv ja õhk-klp kaadri ettevalmistamisele.

„Kui väljas tormab tuisk ja mühab maru, siis hoolas peremees ei sule ainult väravad ja ukсед, vaid ka laka ja aknad. Katust aga siis parandama hakata on juba hilja...“

20. 05.

1935.

Allohvitserikool 15-aastane.

Allohvitserikooli ellukutumine ulatub nendesse aegadesse, mil oli käimas suurim reorganiseerimisetöö meie noores kaitseväes — üleminek sõjaaegsest seisukorrast rahuaegsesse seisukorda. See oli mõni kuu pärast Vabadussõja lõppu. See oli ajal, mil rajati alust meie kaitseväge rahuaegsele väljaõppele, ajal, mil oli algamas intensiivne õppetöö ja edurühkimine meie kaitseväes.

Sõdurkonna edukaks väljaõppeks kaitseväs peab olema küllaldane ja tubli allohvitseride kaader. Et meie kaitsevägi võrsus ja kasvas Vabadussõja lahinguväljadel, siis polnud meil soodsaid võimalusi sellise allohvitseride kaadri ettevalmistamiseks. Meie piiratud inimtagavarade juures iga mees oli hädavajalik võitlemiseks rindel ning seepärast allohvitseride ettevalmistamine Vabadussõja päevil jäi meil nagu teise järgu küsimuseks. Väeosades töötasid küll õppekomandod, kui õppetöö nendes oli suunatud peamiselt sellele, et anda õpilastele hädavajalikke teadmisi ja oskusi jao juhtimiseks lahingus.

Vabadussõja lõppedes meie kaitsevägi vajas aga allohvitseri, kes oleksid suuteli- sed kasvatama ja õpetama sõdureid ka rahuajal. Neid oli vähe meie kaitseväes. Ja needki vähesed enamuses olid vanemate aastakäikude mehed, kes kuulusid demobitsiooni puhul vabastamisele kaitseväest. Seepärast üheks tähtsamaks küsimuseks, mis kerkis esile pärast Vabadussõja lõppu seoses meie kaitseväge rahuaegse ettevalmis-

tamisega, oli allohvitseride kaadri moodustamine.

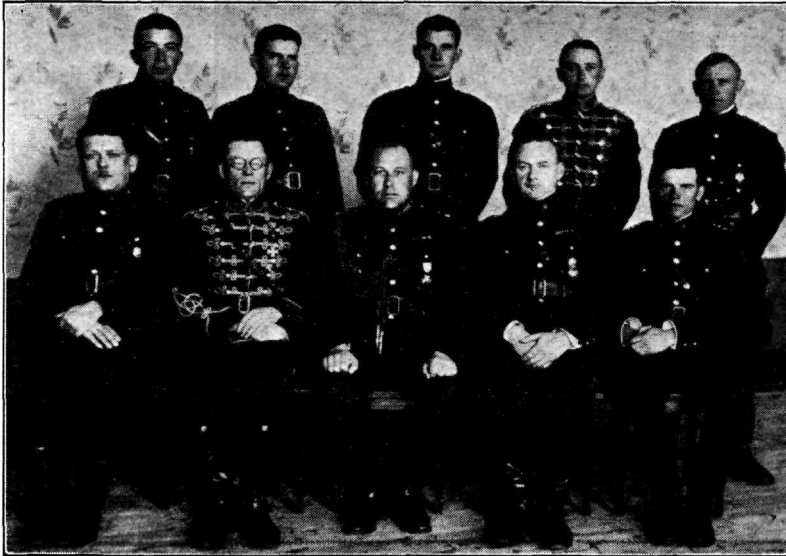
Küsimuse meie kaitseväge juhatus lahendas kolme allohvitserikooli moodustamisega. Moodustati nimelt jala-, suurtüki- ja ratsaväe koolid. Jalaväe kool moodustati Tallinna tagavarapolgu õppepataljonist, suurtükiväe kool — suurtükiväe tagavarapataljonist ja ratsaväe kool — ratsaväe tagavaradivisjonist.

Jalaväe koolile pandi alus 20. mail 1920. aast. Sõjaministri päevakäsuga nr. 321. See kuupäev — 20. mai — ongi loetud Allohvitserikooli sünni- ja aastapäevaks.

Seega Allohvitserikool jätab omale selja taha 15-da eluaasta ning astub 16-da lävele. Oma aastapäeval Allohvitserikool seisatab hetkeks, vaatab tagasi oma tööle ja tegevusele.

Varsti pärast koolide ellukutumist alustati õppetööga. Juba aasta lõpul, s. o. detsembrikuus 1920. a. kõik koolid saatsid välja esimese lennu lõpetajaid. Jalaväe kool andis 104, suurtükiväe kool 38 ja ratsaväe kool 58 lõpetajat, kokku 198 lõpetajat.

1921. a. jaanuarikuus tehti lõpp kolmele koolile — nad liideti kokku üheks väeosaks Allohvitserikooli nime all. Senisest jalaväe koolist sai Allohvitserikooli õppepataljon (kolm laskuri- ja üks rk-kompani), suurtükiväe koolist — õppepatari ja ratsaväe koolist — õppeeskadron. Kokkuliidetud koolide — uue nimetusega Allohvitserikool

Allohvitserikooli ohvitserid 1935. a.

Istuvad vasakult: 1) kapten A. Karik, 2) major J. Leeman, 3) major J. Värnik, 4) kapten V. Nortman ja 5) kapten K. Lomp.

Seisavad vasakult: 1) leitn. R. Purre, 2) leitn. V. Püss, 3) leitn. A. Soinla, 4) leitn. H. Palm ja 5) leitn. J. Teras.

— ülemaks määrati kolonelleitnant (praegu kolonel) E. Kursk.

Kuigi väliselt ehk organisatsiooniliselt Allohvitserikool elas üle suurema muudatuse (kolmest koolist sai üks kool), jäi tema ülesanne ikkagi endiseks — ajateenijate-allohviteride ettevalmistamine kolmele põhiväeliigile: jala-, suurtüki- ja ratsaväele. Seda ülesannet Allohvitserikool täitis 1928. aast. sügiseni, s. o. ligi 9 aastat. Selle aja jooksul kool valmistas ette ja varustas meie kaitseväge ajateenijate allohviteridega.

1923. a. sügisel pandi Allohvitserikooli peale ka täienduskursuste korraldamine neile üleajateenijatele-allohviteridele, kes polnud veel lõpetanud Allohvitserikooli kursust eesti kaitseväes. Kursuste õppetöö eesmärgiks oli täiendada üleajateenijate-allohviteride teadmisi ja anda neile praktilisi oskusi sõduri kasvatamiseks ja õpetamiseks. Selliseid täienduskursusi Allohvitserikooli juures avati kaks: üks õppepataljoni juures — jalaväe (hiljem ka ratsaväe) üleajateenijatele ja teine õppepatari juures — suurtükiväe üleajateenijatele. Jalaväe üleajateenijate täienduskursusel algas õppetöö 10. sept. 1923. a. 55 õpilasega ja suurtükiväe üleajateenijate täienduskursusel sama aasta 10. nov. 22 õpilasega.

Need üleajateenijate täienduskursused töötasid Allohvitserikooli juures 1928. a. sügiseni.

1928. a. sügisel Allohvitserikooli juures lõpetati ajateenijate-allohviteride ettevalmistamine. Kooli ainamaks ülesandeks jäi vaid täienduskursuste korraldamine üleajateenijatele. Seoses sellega muudeti osaliselt ka kooli organisatsiooni. Õppepataljon (üleajateenijate täienduskursus, kolm laskuri- ja üks rk-komp.) likvideeriti. Tema asemele moodustati kaks allüksust: 1) õppekompani ja 2) õppekuulipildurkomando. Õppepatari ja õppeeskadron jäi edasi töötama, kuid nende koosseisus siiski võeti ette ka mõningaid muudatusi. Sellises koosseisus Allohvitserikool töötab ka praegu.

Õppekompani ja õppekuulipildurkomando ülesandeks on täienduskursuste korraldamine jala- ja ratsaväe üleajateenijatele. Õppekompani teeb seda laskuri-alal ja õppekuulipildurkomando rk-alal. Õppepatari ülesandeks on suurtükiväe üleajateenijate teadmiste ja oskuste täiendamine, kuna õppeeskadroni peamiseks ülesandeks on olnud ja on ka praegu kaitseväge remonthobuste ratsastamine, s. o. kaitseväge noorte hobuste väljaõpetamine ratsahobusteks.

1928. a. sügisest kuni 1934. a. suveni, s. o. 6 aasta jooksul Allohvitserikool on korraldanud jala- ja ratsaväe üleajateenijatele seitse täienduskursust ja suurtükiväe üleajateenijatele kuus täienduskursust.

Meie kaitseväge väljaõppe alal on see iga-aastane suur töö, mis väärib allakriipsutamist.

Peale selle Allohvitserikooli juures on korraldatud mitmesuguseid lühiajalisi erikursusi küll kooli kaadrisse kuuluvaile ohvitseridele ja allohviteridele ja allohviteridele nende teadmiste ja praktiliste oskuste täiendamiseks, küll väljaspoolt läkitatud ohvitseridele ja allohviteridele mitmete eriküsimuste (rk, käsigr. jne.) selgitamiseks, küll keskkooli haridusega noorsõdureile nende ettevalmistamiseks Sõjakooli aspirantide klassi astumiseks, küll kaitseväge teenistuse alal soodustusi saada soovijatele, küll kaitseliidu ohvitseridele ja allohviteridele jne. jne. Selliste kursuste arv 1921. a. sügisest kuni käesoleva ajani tõuseb kahekümne viiele.

Alustades õppetööd 1920. a. Allohvitserikoolil tuli võita suuri raskusi, kuna puudu-

Allohvitserikooli üleajateenijad 1935. a.

sid korralikud elu- ja õpperuumid, korralikud õppevahendid, õppeväljad ja laskerajad. Tuli teha õppetöö kõrval palju rasket ja pinevat korraldamise tööd nende soetamiseks.

1922.—1925. a. Allohvitserikool ehitas omal jõul Ülemiste kasarmute juures korraliku õppe- ja spordiplatsi, samuti laskeraja 200 m pealt laskmiseks. Nende tööde juures tuli paigutada ümber liiva ja mulda umbes 20.000 kantmeetrit. 1928. a. Allohvitserikool ehitas Ülemiste kasarmute juures veel kaks laskerada: ühe 100 m pealt vintpüssidest laskmiseks ja teise 25 m pealt kuulipildujatest laskmiseks.,

1928. a. sügisel Allohvitserikool paigutati ümber Juhkentaalist Ülemiste kasarmutest Tondile II blokki. Tondil elades Allohvitserikool paari esimese aasta jooksul korraldas ja seadis sisse eeskujuliku õppesaali laske- ja muudeks õppusteks. Kõik õppesaali sisustamiseks vajalikud vahendid konstrueeris ja valmistas kooli kaader tollaegse kooli ülema kolonelleitnant (praegu kolonel) J. Siiri algatusel, asjalikul ja energilisel juhtimisel.

Ajavahemikul 1920—1930. a. Allohvitserikool viibis laagris igal suvel 1—4 kuud. Laagrikohtasid oli kolm. Kahel esimesel aastal kool oli laagris Valdekis. Kuuel järgneval aastal laagri asukohaks oli Pääsküla jaama ümbrus ja kolmel viimasel aastal — Värskas.

Peale selle Allohvitserikool on võtnud osa meie riigi sisemise julgeoleku kindlustamisest. 1. dets. 1924. a. kommunistide mäs-

su puhul Allohvitserikool oli esimene, kes haaras relva ja astus välja terves koosseisus kommunistide-mässajate ja nende käsilaste vastu. Allohvitserikooli allüksused olid need, kes 1. dets. süngel varahommikul löid välja mässulised Toompealt, peapostkontorist, Balti jaamast ja mitmest vähe- ma tähtsusega kohast.

Allohvitserikool oma 15 eluaasta kestel on saatnud meie kaitseväge ridadesse tuhandeid nooremaid juhte. Allohvitserikool on seisnud ja seisab ka praegu valvel meie riigi sisemise julgeoleku eest. Allohvitserikool on olnud ja jääb selleks vaimseks keskuseks, kust on kandunud ja kanduvad meie kaitseväge nooremate juhtide ridadesse värskemad teadmised ja oskused.

Möödunud 15 aasta jooksul Allohvitserikooli on juhtinud järgmised ülemad:

- 1) Kolonelleitnant (praegu kolonel) E. Kursk — 1921. a. jaanuarikuust kuni sama aasta septembrikuuni;
- 2) Kolonelleitnant A. Lõhmus — 1921 a. septembrikuust kuni 1925. a. oktoobrikuuni;
- 3) Major (praegu kol.-ltm.) O. Mullas — 1925. a. oktoobrikuust kuni 1927. a. septembrikuuni;
- 4) Kolonelleitnant (praegu kolonel) J. Siir — 1927. a. septembrikuust kuni 1931. a. septembrikuuni;
- 5) Major A. Viru — 1931. a. septembrikuust kuni 1. aprillini 1934. a.;
- 6) Major J. Värnik — 1. aprillist 1934. a. kuni tänapäevani.

Kapten A. Irve langemine 27. aprillil 1919.

Major P. Villemi.

Kapten Irve soomusronglaste korraldusel teostus 27. apr. s. a. väljasõit A. Irve langemise kohale, et kohapeal jätkata kpt. Irve langemise sündmuse uurimist ning selgitamist, võimaliku täpsusega määrata kindlaks A. Irve langemise koht, teha sellest päevapiltlikke ülesvõtteid ja selgitada, missugused võimalused on selle meile ajalooliselt tähtsa koha püsivaks tähistamiseks.

Kapten Irve langemise sündmust ja selle eelkäiku olen püüdnud selgitada nende isikute mälestuste ülesmärkimise teel, kes olid A. Irve langemise juures või lähedal. Nii andsid lahkelt seletusi: kpt. Irve autojuht Jasolovitš (1921. a.), kapten A. Irve vabadussõjaaegne adjutant major (tookord lipnik) A. Tilger (1931. a.), soomusauto „Kalevipoeg“ vabadussõjaaegne suurtükimees Jaan Martson (kirja teel 1932. a.), 3. jalpolgu vabadussõjaaegne ülem kolonel (tookord kapten) J. Kruus (kiri olukorda selgitavate skeemidega 1. märtsist 1933. a.), veltv. P. Selter s.-rongi dessandist soomusauto „Kalevipoeg“ esimene kuulipildur Ferdinand Tiits (11. apr. s. a.) ja major A. Tilger ja F. Tiits ühiselt (16. apr. s. a.). Sel viisil on saadud sündmusest kaunis üksikasjaline ülevaade.

Olukord kpt. Irve langemise eel.

Asutava Kogu kokkutuleku ajal ja selle järelpäevadel oli meie sõjaline seisukord Lõuna-rindel õige raske. Punaväe paremad osad lähenesid lõunast Võrule ja alustasid pealetungi Valgale mitmes suunas. Kapten Irv soomusrongide divj. üldjuhina rakkendas kõik oma käepärast olevad jõud, koos meie jalaväe osadega, vastase tagasipaiskamisele. Kapten Irv sõitis hariliku kombe järgi eesliinile, kus oli oodata otsustavamaid ning ägedamaid lahinguid, et isiklikult kohapeal juhtida ning julgustada oma väeosi. Mõniste juures võitlevate osade (soomusr. nr. 3. ja Kalevlaste Maleva) üks aseohvitser on märkinud sel puhul oma päeva- raamatusse, et 22. apr. kapten Irv sõitis autoga Mõniste mõisa, kuhu jäi meeste juurde kogu lahingu ajaks, mis kestis keskööni ja oli õige äge. Punased tungisid mõisale peale kolmest küljest ja neid oli palju. Sama aseohvitser (vapruste eest ülen- datud) märgib erilise lugupidamisega soomusrongide üldjuhi vastu, et tema (kapten

Irv) „pidas meestele väikese kõne ja tänas meid tehtud töö eest.“

Mõniste lahingust osavõtnute jutustuse jä- rele osa dessantmehi ja kalevlasi ei oleval tahtnud püsida vaenlase ägeda tule all kün- ka otsas, kust oli võimalik tulistada vastast, vaid on endid nihutanud tahapoole künka varju. Pealtnägija mälestuse järel on kap- ten Irv kogu aeg püsti vastase kuulide all toiminud järgmiselt: „Ta võttis salga sõdu- reid oma järelle ja viis need üles künkale ning asetas laskekohale. Seejärele tuli uuesti teise salga järelle, kuni kõik sõdurid olid asetatud laskekohtadele.“

Kapten Irv toimetas analoogiliselt igas lahingus — ta juhatas, teotses ja liikus ikka seal, kus lahing kõige ägedam. Suur Saatuse oli seejuures imekombel nii Maailma- kui Vabadussõjas teda alati hoidnud peaaegu puutumatult.

Enamlaste pealetung avaldus ka meie 6. ja 3. jal. polgu vastu. 25. apr. kell 1200 telegrafeeris 3. div. staabiülem polkovnik Reek soomusrongide divj. ülemale:

„6. polk vaenlase survele taganes ja on sunnitud Ruhja ära andma. Raudteeliin Ruhja ümbruses on vaenlase käes. Divül palub soomusrongidega aidata vaenlase pealetungimist kinni pidada.“

Ja telegramm kell 1600 samal päeval: „Ruhja postijaam ja Lange talu liinil 6. polgu II pataljoni parem tiib seisab praegu Talli jaama juures, nõnda et Naukseni ja Talli jaamade vahel meie front on üsna lahti. Vaenlase ahelikud liiguvad mööda raudteed Valga poole.“

3. polgu osad asusid 26. aprillini kaitsel — Koiva-jõe parem kallas kuni Egle taluni, Egle talu, Sallanieki küla ja Turneshofi mõis üldjoonel (vt. skeem).

26. apr. hommikul punaväed alustasid üldist pealetungi Valga teedesõlme vallutamiseks nii 3.-da kui 6. polgu rindel. Stackeln, Valga maantee suunas punased surusid meie 3. polgu osad õhtuks tagasi umbes 8 km ja vallutasid Berse kõrtsi rajooni. Samal päeval oli kapten Irve ja 3. polgu ülema kpt. J. Kruusi vahel läbi- rääkimine järgmise päeva tegevuse kohta, kusjuures kpt. Irv lubas 27. apr. hommikul toetada 3. polgu vastukallaletungi punastele kolme soomusrongi ja ühe soomusautoga (I. Kruusi andmed. P. V.)

26. apr. õhtul kapten Irv tegi korralduse õõ jooksul seada lahinguvalmis soomusauto

„Kalevipoeg“, ülesandega järgneva päeva kell 0400 sõita Berse suunas. Soomusrongidele kapten Irv andis käsu 27. apr. varahommikul tungida hoogsalt peale Stackelni suunas ning kiiresti ettejõudnult saata soomusrongi dessant meie 3. polgu osade ees teostevate punaväe osade seljataguse äralõikamiseks Egle rajooni. See kpt. Irv lahingukava tundub olevat kõigiti otstarbekohane ning häid tulemusi tootav.

Oma sõiduauto juhile kpt. Irv tegi korralduse olla väljasõiduvalmis 27. apr. kell 0300. 27. apr. kella 0100 paiku kpt. Irv on öelnud oma adjutantile, et tema (A. Irv) heidab enne väljasõitu paariks tunniks puhkama, ja lisanud juurde: „Palun sind see aeg olla üleval ning mitte magama heita“. Edasi jutustab A. Irve adjutant järgmist: „Jäingi divisjoni staabi vaguni kantsleile ossa, kuna kapten Irv läks sama vaguni teises otsas olevasse oma kupeesse. Istusin umbes ühe tunni ja võitlesin kogu aeg pealelikkuva unega, sest olin samuti kui Irvgi väga kaua magamata. Irve kohta peab ütleva, et temast tihti mitme päeva kaupa ei saanud aru, millal tema magas. Ta vahetevahel ainult tukkus istudes, üks silm kinni, teine lahti — ja kui midagi ametiasjas vaja oli, siis oli ta kohe üleval.“ Sündmuste edaspidist käiku kirjeldab Irve tootkordne adjutant A. Tilger järgmiselt: „Vestlesime korrapidaja ohvitseriga kuni kella kaheni, siis sirutasin enda vaguni pingile ja olin varsti uinunud. Ärkasin kergest müksust ja nägin Irve väljasõiduvalmilt enda ees seisvat.

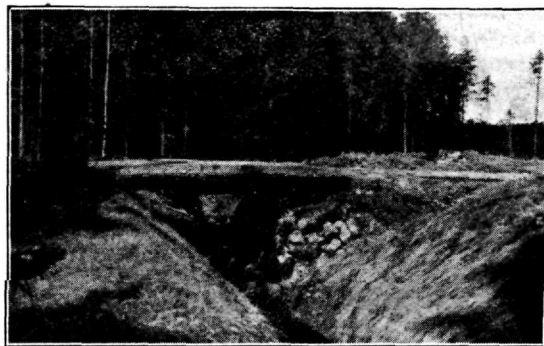
„Sa siiski ei saanud uneta läbi,“ ütles ta, „heidada siis uuesti puhkama, meie ei sõida täna kuhugi.“ Pöördus ringi ja läks oma kupeesse. Kel ei olnud veel kolm.

Kella kuue paiku äratas mind Irv ise, naeratades nagu poleks midagi olnud. Arvas, et päris hea oleks enne kohvi teha väike väljasõit Säde jõeni ja vaadata, kas parte on liikvel.“

Nii teostuski väljasõit kella kuue ja seitsme vahel, kuna soomusauto „Kalevipoeg“ sõitis välja kell 0400. Alles eelmisel õhtul määrati soomusautole kuulipilduriteks vabatahtlik F. Tiits ja Alekõrs soomusrongilt nr. 3. Õhtul seati korda kaks kuulipildurit („Maximi“) ja asetati need soomusautole. Kuulip. lintide laadimiseks kulus kogu öö. Peale selle oli s/auto relvastuseks veel üks 1,5" suurtükk. Soomusauto jõudis Berse lähedusse, kui 3. polk oli alanud vastupealetungi. Soomusauto toetas kallaletungi, tulistades maanteest vasakule (kagu suunas). Raudtee suunas tungisid peale soomusrongid. Üldine pealetung oli niivõrd

hoogne, et vaenlane põgenes suure kiirusega, jättes maha suurel hulgal varustust ja relvi.

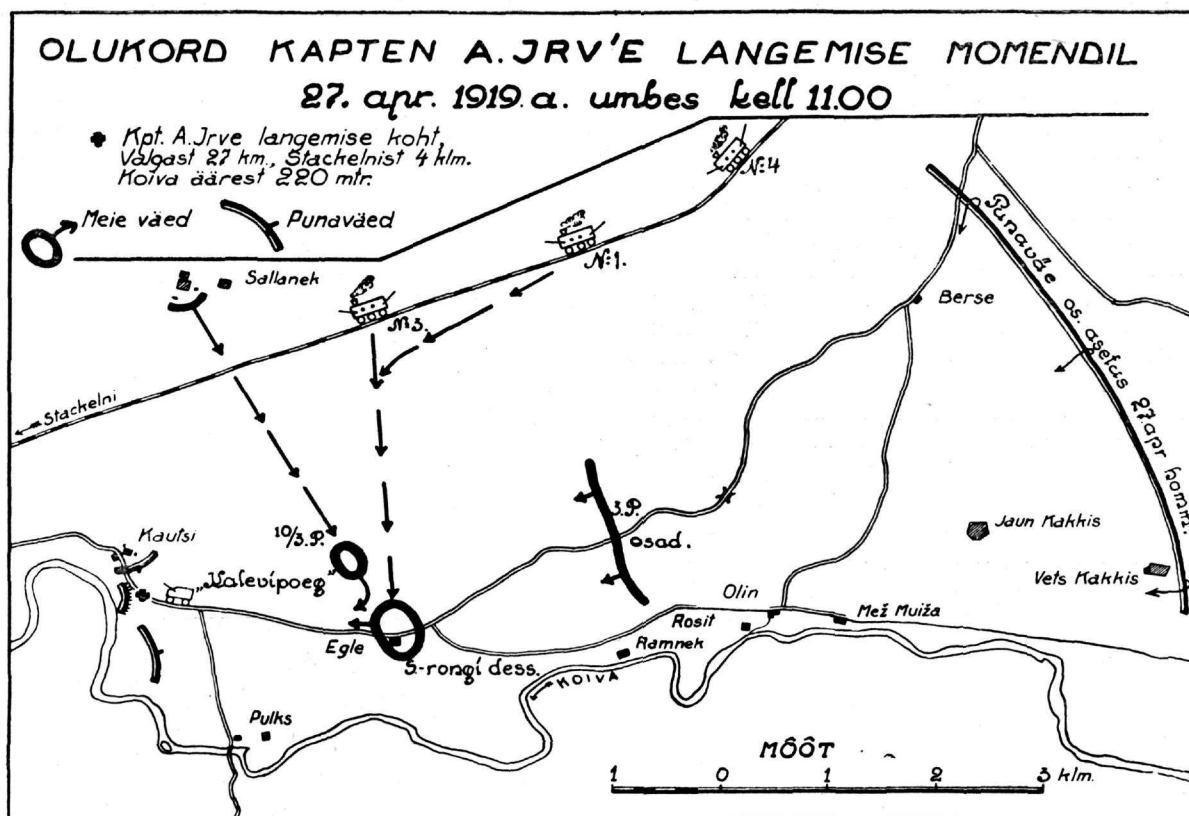
Kapten Irv Säde jõe sillale jõudes kuulis ees lahingut ja otsustas viibimata sõita kohale vaatama, kuidas pealetung edeneb. 3. polgu osad olid vahepeal vallutanud Berse rajooni ja tungisid soomusauto toetusel maantee suunas hoogsalt edasi. Enamlaste poolt risti üle tee lastud kümmejämedat puud saeti puruks ja kõrvaldati teelt, nii et „Kalevipoeg“ võis liikuda edasi. Kpt. Irv jõudis meie eelosadeni maantee silla juures, mis Berse kõrtsist 2,5 km Stackelni pool (vt. skeem). Selgus et see sild oli vaenlase poolt mineeritud, kuid nähtavasti kiire taganemise tõttu jäänud õhkimata. Silla läheduses oli telefoni aparate ja kaablit. Kapten Irv võttis lõhkeaine (püroksüliini) silla alt ja asetask selle oma sõiduautosse. (Vaata pilt nr. 1.)

Pilt nr. 1.

Samas silla lähedal asus soomusauto „Kalevipoeg“. Kpt. Irv küsis omale soomusauto kuulipildurilt rms. Alekõrsilt tägitavene püssi ja F. Tiitsilt padrunid ühes riidest rohelise pika padrunikotiga, millel oli 6 lahtrit, igas kaks pidet à 5 padrunit. Irv viskas padrunikoti ümber õla, nii et padrunid olid poolpõiki üle rinna. Püssi hoidis käes, binokkel rippus rinnal ja kaarditask puusal.

Silla juures oli ka kapten (nüüd kolonel) I. Kruus. Kpt. Irv tegi soomusautole korralduse edasiliikumiseks, kuna Irve sõiduauto pidi liikuma s/auto järele ohutuskauguses (ca 1 km). Irv adjutandiga ja kpt. Kruus asusid soomusauto taga olevale trepilauale (A. Tilgeri andmed). Irv seisis trepilaua parempoolsel otsal ja vaatles üle soomusauto liikumise suunas. Üle paari km edasi sõitnult peatati s/auto ja kpt. Kruus astus maha, et minna tagasi oma polgu juurde juhutama selle pealetungi. Irv sõitis soomusautoga edasi umb. 1 km,

kuni Egleni. Egle rajooni oli parajasti jõudnud soomusrong nr. 3. dessantosa ühes ühe rühma s.-rong nr. 1. dessandiga, kuid punaväe osad olid jõudnud taanduda juba Eglest läbi. Dessant peatus Egle rajoonis. Irv avaldas, et ta oleks soovinud näha veelgi energilisemat tegevust dessandi poolt. Ülal- kirjeldatud sillast Egleni soomusautol vastasega kokkupõrget polnud.

Kapten Irve viimne lahing.

Eglest hakkas soomusauto edasi liikuma väga pikkamööda. Soomusauto liikus mootori osaga ees, mispärast kuulipildujatest nende asetuse tõttu otse ette lasta ei saanud. Üle ühe km Eglest edasi jõudnult märgati ees vasakul madala kasumetsa rajoonis võrdlemisi suurt (üle 100 mehe) punaväe ahelikku, kes oli väljunud Koiva kaldal olevast suurest metsast ja liikus kiiresti Egle suunas. Ka maanteest paremal suure metsa all oli märgata punakaartlasi, kes olid endile valmistanud laskuripesi lamades laskmiseks. Soomusautolt avati kuulipildujatest tuli kahele poole teed ja suurtükist ette vasakule vaenlase aheliku pihta. Kestis äge tulistamine umbes paar minutit, mille kestel kumbki kuulipilduja laskis välja umbes 500 padrunit (kuuli). Kpt.

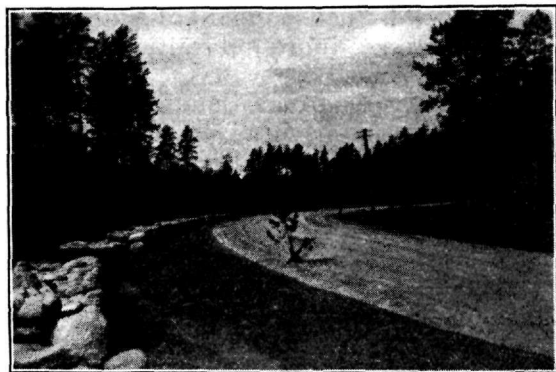
Irv adjutantiga tulistasid püssidest. Vaenlane, kelle kaotused ei olnud kuigi suured, vastas ainult nõrga püssitulega ja jooksis kohe laiali, valgudes peamiselt tagasi metsa, kust ta väljunud. Tee (soomusauto) lähedusse sattunud, ligi paarkümmend punakaartlast andsid endid vangi, mõnedel alles püssid käes. Vangidel lasti püssid maha panna ja kpt. Irv saatis nad relvadeta maanteed mööda Egle poole, meie soomusrongi dessandi juurde. Vangide saatjaks polnud kedagi määrata. Irv arvas — kuhu nad ikka jooksevad. Vahepeal leiti lahinguplatsilt ka üks raskekuulipilduja.

Laskmine vaikis täielikult. Oli ilus kevadilm: päike paistis soojalt.

Irv arvas, et ega tema adjutantiga ikka jõua kõiki metsa tagasi valgunud punakaartlasi kokku koguda ja avaldas kahjatus, et meie osad ei liigu nii kiiresti edasi kui tarvis. Sellepärast Irv andis oma adjutantile käsu minna kärmesti tagasi ja teha korraldus, et dessant ja jalaväe osad liiguk- sid võimalikult kiiresti edasi maantee suu- nas, et mitte anda vaenlasele aega end korraldada uueks vastupanuks. Kapten Irv ise liikus soomusauto ees maanteed mööda nähtava eesmärgiga, toimetada luuret vastase üle, et dessandi ja jalaväe osade järele-

jõudmisel teaks, kuhu seda kõige otstarbekohasem suunata paremate tagajärgede saavutamiseks minimaalsete kaotustega.

Liikudes umbes 20—30 sammu soomusauto ees ja oli kpt. Irv parajasti jõudmas kohale, kus tee teeb käänu Kautsi peale (vt. skeem), kui äkki eest metsast kapten Irve ja soomusauto suunas avati tuli.

Vaade kapt. A. Irve langemise kohalt Kautsi suunas (Kautsist veidi vasakul).

Kapten Irv langes... Vaenlase surmakuul oli puurinud läbi kangelase rinna. A. Irvel langemise momendil seljas olnud riietus hoitakse alal Vabadussõja Muuseumis. Seal võime näha järgmist: ilusa ilma tõttu palitu hõlmad on Irvel olnud eest lahti, kuul on tunginud eest rinda kuue 2. ja 3. nööbi vahet kohalt, tehes pisikesse augu, ja tulnud seljast välja, lõhkudes siin nii kuuele kui palitule juba suurema augu. See ongi alaline nähe, et eemalt lastud kuul teeb sissemineku kohal väikese augu, kuna välja tulles purustab laiemalt.

Kapten Irve langemist on näinud soomusauto „Kalevipoja“ ülem leitn. Lindemann (langes 9. juunil 1919. a.), kes on ülevallt soomusauto suurtüki tornist hüüdnud oma meeskonnale: „Kapten Irv langes!“ Soomusauto liikus pikkamööda edasi ja jõudis kohe tee vasakpoolses ääres lamava kapten Irveni. F. Tiitsi mälestuse järele Irv lamas peaga veidi teeäärse kraavi poole, näoga ülespidi. Soomusauto peatus tagumiste ratastega kpt. Irve kohal ja ltn. Lindemann tuli suurtükitornist alla auto keskossa ja vaatas lamavat kapten Irve soomusauto tagumiselt trepiastmelt ja ütles, et kapten Irv on surnud, tõmbas s/auto ukse uuesti kinni ja tegi korralduse autol liikuda tagasi, sest vastase tuli oli juba niivõrd äge, et oli võimatu Irve auto peale võtta. Pealegi ei saanud meie s/auto kuulipildujad tulistada otse ees olevaid vastase kaevikuid. Sõideti umbes 500 m tagasi, kus

ltn. Lindemann tegi korralduse keerata soomusauto ringi ja liikuda auto tagurpidi käiguga vaenlase poole. Nüüd oli võimalik mõlematest kuulipildujatest tulistada nii ette tee suunas kui kõrvale, mida kasutati täiel määral, liikudes kuni kpt. Irve surnukehani. Vaenlane oli selle järele juba põgenemisel — tulid ainult üksikud kuulid vastase poolt. Ltn. Lindemann, vabatahtlik Tiits ja keegi kolmas soomusauto mees tulid soomusautolt maha ja tõstsid kapten Irve surnukeha soomusauto taga (nüüd vastase pool) olevale pisikesele puust trepiastmele ehk platvormikesele, asetades ta selja peale, peaga põhja poole. Tõstjad läksid soomusautosse ja kihutasid kiiresti Valga suunas kuni kapten Irve sõiduautoni, mis asus eespool jalaväe osi. Siin tõsteti kpt. Irve surnukeha üle sõiduautole ning sõideti Valka.

Kuul mis tabas kpt. Irve, oli tõenäoliselt lastud vaenlase poolt, kes asus kaevikus hõreda metsa all A. Irve langemise kohast umb. 70—80 m lääne pool. Selle kaeviku asukoht oli isegi nüüd, 16 aasta pärast, täiesti selgesti märgatav. Kaeviku põhjapoolses otsas on asunud vaenlase kuulipilduja pesa.

Kapten Irve langemise koht, päevapildistatud kaeviku asukohast, kus tõenäoliselt temale lasti surmav kuul.

Teade kapten Irve langemisest levis kullutulena. Eriti valusasti lõi see kurb sõnum kapten Irve alluvate hingesse. Ja neid ei olnud vähe. Temale allusid meie kõik viis laiaroopalist ja neli kitsaroopalist soomusrongi, Kuperjanovi partisiataljon, Kalevi Maleva, Scouts väeosa, soomusrongide tagavarapataljon, Võru kaitsepataljon, ratsakomando, mõned väljapatareid, soomusautod, remontrongid (kolm), soomusrongide tagalaasutised ja väiksemad komandod. Kapten Irv langes diviisiülemaile vastaval ametikohal, alludes vahetult Ülemjuhatajale.

Olen kuulnud mõnegi arvamist: kapten Irv kui kõrgem juht oleks pidanud end hoidma vähemalt väljaspool vaenlase kuulipilduja ja püssitule piirkonda. Peab vastama: meil poleks siis katen Irv kui haruldase lahingukangelase ning juhi kuju, kes kõige kriitilisemates kohtades alati esirinnas osavasti juhatas oma alluvate tegevust, viies neid järjekindlalt võidule rohkearvulise vaenlase üle. Oma haruldase külmaveri ja isikliku vaprusena ta kindlasti hoidis ära paljude alluvate langemise. Ta ei olnud mitte ainult suur juht, vaid ka vapper vapramaist sõdureist. Ja sellisena ta langes, kirjutades oma nime kustumata tähedega meie vabadusvõitluse ajalukku.

Kõige tabavamalt iseloomustas kapten

Irv kui juhti ja sõjameest Ülemjuhataja kindral Laidoner, kui paar aastat tagasi ütles nende ridade kirjutajale: „Eksivad põhjalikult, kes arvavad, et Irv saatis oma alluvaid lahingusse hoolimatu julguse ja ettevaatamatusega. Kapten Irv oli lahingute juhtimisel tegelikult vägagi järelekaaluja — ta ei toiminud uisapäisa. Olles ise ülimal määral vapper ning külmavereline sõjamees, ta püüdis igal võimalikul juhul toimetada isiklikku luuret, et vältida asjatuid kaotusi oma vägedes.“

Kapten Irv maeti Viljandi surnuaiale 1. mail. Tema langemise järele Ülemjuhataja ettepanekul Aj. Valitsus nimetas meie vanema soomusrongi soomusrongiks „Kapten Irv“.

Bibliograafia.

Taktikalisi näiteid tankirühma tegevusest.

(„Primerõ deistvija tankovovo vzvoda“ — G. Opell. „Mehh. i Mot. RKKA“ nr. 3 — 1935.)

Allpool toodud artiklis tuuakse ära lühikesi taktikalisi näiteid, mis käsivad tankirühma tegevust mitmesugustes taktikalistes olukordades.

Tankid tankide vastu.

Teotsemisel tankidega tankide vastu võimalikud soodustused osutuvad sellele poolele, kes:

- esimesena avastab vastase tanke;
- loob parimad võimalused oma tuletegevusele ja raskendab ning tõkestab vastasale tulistamist;
- paremini kasutab ära maastikku manöövriks ja
- kiiremini suudab koondada tule ning paremini vastast tulistada.

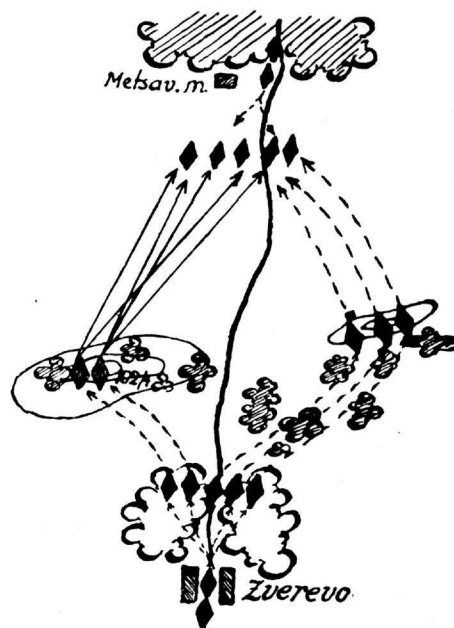
Allpool lühike taktikaline näide.

Tankikompani 1. rühma ülem, moodustades ORD*), evides ülesande teostada vastase luuret, liikus maršruudil Zverev, metsav. m. ja edasi teed mööda põhja suunas.

Tunginud välja Zverev küla põhjaservale, rühmül peatades rühma, liikus üksi oma masinaga ette metsatuka põhjaservale, mis ca 0,5 km Zverev'ist põhja pool. Vaadeldes eelolevat maastikku, rühmül avastas umbes rühma suuruse osa vastase tanke, mis väljusid metsast ja liikusid rännakkorras — kolonnis lõuna suunas.

*) piilkond — Oteln. ražv. dožor.

Rühmül otsustas rünnata vastase tanke tiivalt esimese poolrühmaga, kuna teise poolrühma tulega siduda neid võsastiku ja kõrg. 102,4 rajoonist.

Skeem nr. 1.

Vastane avastas teda ründavaid tanke alles siis, kui teine poolrühma oli varjunud kõrg. 102,4 harja taha ning avanud suurtü-

kist tule. Vastane oli sunnitud hargnema lahingukorda kõrg. 102,4 ründamiseks, kuid sealjuures seda teostama teise poolrühma suurtükitule all; teine poolrühma oli end hästi moonandanud kõrg. 102,4 harja taga: oli näha vaid tankide tornid.

Samal ajal esimene poolrühma, kulgedes põosaste varjus eelseisva kõrgendiku juurde, ründas lahingukorda hargnevat vastase tankirühma tiivalt, tulistades seejuures oma suurtükkidest ka liikumisel.

2–3 minuti möödudes lahingukäik oli otsustatud: 3 vastase rivist väljalöödud tanki seisis väljal; järele jäänud 2 tanki pöörasid järsku tagasi ja liikusid kiiresti metsasuunas, mis v e t s a v . m . juures. Neid jälitas terve tankirühm, kes polnud kaotanud ühtki masinat. Mõnikümmend meetrit metsaservast eemal peatus vastase neljas vigastatud tank ja ainult ühel tankil läks korda põgeneda, varjates end metsa v . m . taga asuvas metsas.

Rühmül hindas täiesti õieti olukorda ja maastikku ning andis otstarbekohaselt oma poolrühmadele ülesanded. Kõrg. 102,4, kaetud võsaga ja asudes nimeta kõrg. (parema pool teed) lähedal, võimaldas avada täpse tule kohapealt. Tankid olid moondatud hästi ja vastasel oli raske neid tulistada, sest et:

- masinad pidid tulistama liikumiselt;
- näha oli kõrg. harja tagant ainult masinate torne;
- suurtüki lasketingimused olid rasked: puudus vaatlus ülelendude kindlakstegemiseks, mis langesid mäeharja taha.

Vastane, seotud teise poolrühmatulega ja rünnatud esimeselt poolrühmalt, osutus ebasoodsasse olukorda ja pidi pöörama tagasi, kaotades sealjuures peagu kõik oma masinad.

Soomusautode ründamine.

Kohates tanke soomusautod enamikel juhtudel püüavad hoida kõrvale lahingust ja ainult eri- või teatud juhtudel arvulise ülekaalu juures püüavad ka ise rünnata tanke. Sel juhtumil muidugi mängib suurt osa maastik, mis mitte alati ei võimalda soomusautodel asuda soodsalt lahingukorda, et soomusautod saaksid kasutada ära maksimumini oma tulistamisvõimalusi.

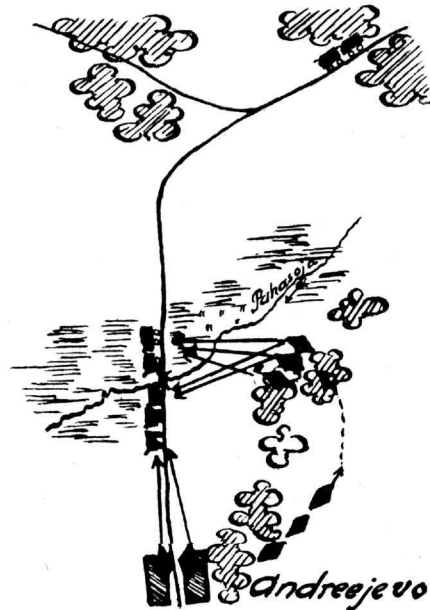
Maastiku ebasoodsad tingimused seovad tanke ja mõjutavad nende tegevust palju väiksemal määral; seepärast tankirühmüli põhiülesandeks on oskus asetada vastase soomusautod säärasesse seisukorda (olukorda) et nad:

- satuks ebasoodsasse olustikku manööverdamise mõttes ja

— ei saaks kiirelt pöörata tagasi; sest isegi heade teolude juures kõik tankide süsteemid (arvatud välja kiireltliikuvad) ei evi šansse ratastega varustatud masinatele järele jõudmiseks.

Allpool lühike taktikaline näide tankirühma tegevusest vastase soomusautode kohtamisel.

Tankirühm, moodustades RD*), jõudnud välja Andrujevo põhjaservale, avastas vastase soomusautode liikumise edela suunas.

Skeem nr. 2.

Tankirühmül otsustas:

- võimaldada eelliikuvale soomusautole jõuda välja Puhtaoja sillale;
- avada sel hetkel eelliikuvale soomusautole tule oma teise poolrühma kahest tankist ja
- atakeerida tagapool liikuvaid vastase soomusautosid tiivalt esimese tankipoolrühmaga võsastikust, mis Andrujevost kirdesse, oja kaldal.

Mõne minuti pärast mõlemad poolrühmad võtsid sisse neile määratud rünnaklähtealused, sealjuures endid hästi moondades:

- esimene poolrühm — võsastikus ja
- teine — Andreejevo küla põhjaserval asuvas aedades.

Vastase soomusautode rühm lähenes Puhtaoja sillale, mitte midagi kahtlast määrgates.

Kui vastase esimene soomusauto ületas silla, mõlemad tankipoolrühmad atakeerisid soomusautosid. Mõnekümne sekundi pärast tankide täpne suurtükitali viis rivist välja

vastasel soomusautode rühmast eel- ja tagamasina, sealjuures võimalust mitte andes keskmistele masinatele kulgeda ei edasi ega tagasi; kõrvale pöörata nad ei saanud, sest üks masin, kes seda katsus teostada, jäi kinni oja kaldal asuvale soisele pinnale.

Lahing otsustati mõne minutiga — terve soomusautode rühm viidi rivist välja.

Lühike tegevuse arutus. Kui tankirühmül, nähes vastase soomusautosid, ajaviitmata oleks hargnenud lahingukorda rünnaku teostamiseks, siis vastase soomusautodel oleks olnud võimalus, lahingut mitte vastu võttes, hargneda tasasel ja soomusautodele liikumiseks soodsal maastikul, kiirelt tõmmates tagasi end metsa või pöörata teed mööda ära hoopis loode suunda metsa.

Rühmül talitas täiesti õieti, otsustades võimaldada soomusautodel läheneda takistamatult sillale, kus maastiku tingimused mõjutaksid nende liikumist (sild ja soine pinnas oja kaldal). Ootamatu tuli ja rünnak eel- ja tagamasinale silla juures lõplikult takistas soomusautode liikumise, mille tulemusena terve sarühm löödi rivist välja.

„Varitsemisel“.

Ootamatus — tähtsamaid elemente, millele langeb esmajärguline osa vastase üle võidusaavutamisel, olgugi, et vastasel on sealjuures jõudude arvuline ülekaal. Avastades õigeaegselt vastase liikumise, tuleb kasutada ära kõik võimalused, atakeerida teda ootamatult. Ootamatult avatud täpne suurtükituli ja löök tiivale või seljataha võivad mõne minuti jooksul otsustada lahingu käigu.

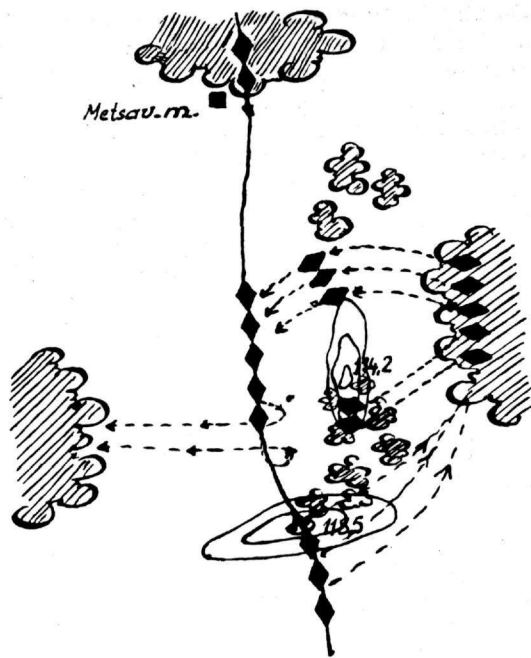
Allpool lühike taktikaline näide tankirühma varitsevast tegevusest vastase tankide vastu.

Tankirühm, moodustades ORD, liikus mööda teed, kõrg. 118,5, metsavahimaja suunas.

Saabudes kõrg. 118,5 harjale, rühmül nägi metsavahimaja juures asuva metsa lõuna serval liikumas vastase tanki piki teed lõuna suunas. (Skeem nr. 3.

Rühmül võttis kiirelt otsuse: rünnata vastast varitsemiselt, kasutades selleks ära kõrg. 114,2 varjet ja sellest kõrgendikust idas asuvat metsatukka. Pöörates järsku paremale, suurimal kiirusel ning hästi moondades põõsaste varjus, viis oma rühma kohale.

Vastase tank peatus metsaservale metsavahimaja juures, nähtavasti maastiku tundmaõppimise eesmärgil. Üksteise järele tõmbusid tema juurde veel 4 masinat 2—3 minuti möödudes vastase tankid jätkasid liikumist.

Skeem nr. 3.

Samal ajal tankirühm suutnud jõuda välja metsaservale, mis kõrg. 114,2 ida pool ja hargnenud lahingukorda võis võtta sisse rünnaklähetealuse metsaservale, sealjuures hästi moondatult.

Kiirelt ja selgelt anti poolrühmadele ülesanded. Metsaservalt oli hästi näha vastase tankide liikumine. Need jõuavad juba kõrg. 114,2 ühele joonele; veel pool minutit — vastase tanke enam ei näe, nad on kõrg. taga (varjus).

Signaal rünnakuks. Esimene poolrühma liikus kiirelt edasi, möödudes kõrg. 114,2 põhja poolt; teine poolrühma asus kõrg. 114,2 lõuna lāngule, mis kaetud harva võsaga, ülesandega asuda kõrg. harjale ja varjates end põõsastes, avada tuli vastase tankide teise poolrühma pihta, toetas oma esimese poolrühma tankide rünnakut tulega.

2—3 minuti möödudes teine poolrühma asub juba kõrg. 114,2 lõuna lāngul võsastikus. Üks lask, selle järele teine, kolmas — on näha lõhkemisi vastase tankide juures.

Paukude järgi avastades, vastane jõuab selgusele, kust tulistatakse. Ta pöörab vasakule, kõrg. 114,2 ründamise eesmärgil. Kuid on juba hilja: 2 vastase tanki on löödud rivist välja teise poolrühma täpse tulega. Kõrgendiku põhjalāngult liigub kiirelt välja esimene poolrühma, tulistades liikumiselt vastase tanke, kes ähvardavad atakeerida teist poolrühma. Veel peatus üks vastase tanke ja katkestas tulistamise. Ülejäänud vastase kaks tanki pööravad otsekohe tagasi ja püüavad kulgeda metsa, mis lānnepool kõrg. 114,2.

Mõlemad poolrühmad jälitavad vastast, tulistades liikumiselt. Vastase neljas tank jõudnud kuni ca 100-ni kauguseni metsaservast peatub ja jääb väljale. Lõpuks ainult ühel vastase tankil läheb korda laskuda metsa ja seal end peita.

Rühmüli tegevuse arutus. Kui rühmül oleks otsustanud atakeerida vastast rindelt, siis sellega ta oleks asetanud end vastasega võrdsesse olukorda. Vastane oleks võinud kiirelt ja õigeaegselt hargneda lahingukorda ja kasutada ära oma tulirelvu. Sel juhutumil oleks raske ette aimata, missugusel pooltel oleks korda läinud saavutada edu.

Eeltoodud olukorras rühmül otsustas täiesti õieti, arvestades aja ja maastiku elemente. Ootamatu tuli rännakkorras liikuva kolonni pihta viis juba rivist välja 2 masinat ja õigeaegne rünnak 1-se poolrühmaga vastase seljataba ja tiivale tagas edu ja otsustas lahingukäigu. Oleks olnud veel otstarbekohasem, kui rühmül ei oleks viinud tervet oma rühma metsaservale, mis kõrg. 114,2 idapool. Ta oleks võinud anda teisele poolrühmale otsekohe ülesande — asuda kõrg. 114,2 lõunaläingul asuvasse võsastikku, kus oodata vastase lähenemist ja rühmülilt signaali tule avamiseks.

J. V.

POOLA.

„BELLONA“

november ja detsember 1934. a.

1. Kol. dipl. A. Praglovski. Ratsavägi manöövrilvana. Iga sõjaline manööver või operatsioon vajab julgestamist — osadelt, kes omavad selleks küllalt suure liikumiskiiruse ja kelle tegevus ei ole rippuv teedest ja ilmastikust. Kaasaja toekpidamiste järgi kasutatakse julgestamiseks lennuväge, ratsaväge ja motoriseeritud õsi, missugustest — autori arvates — ratsavägi omab esmajärgulise tähtsuse, eriti just, kui arvesse võtta kohalikke (Ida-Euroopa) olusid. Ratsavägi on küllalt liikuv, on võimeline teotsema iseseisvalt, võib tarbekorral ilma eriliste raskusteta mõneks päevaks katkestada sidemed oma baasiga, et nihkuda kaugemale ettepoole, ja, lõpuks, ei vaja suuremaid ettevalmistusi tegevusse saatmiseks. Parimate tulemuste saavutamiseks olevat siiski tarvilik täiendada ratsaväe senist organisatsiooni, nagu seda nõuavad tänapäeva lahingupidamise tingimused. 1920. a. sõda olevat näidanud, et vähemaid ratsaväeüksusi divisjonist kuni brigadini võib edukalt kasutada ainult jalaväediviisi ja väekorpuse koosseisus. Iseisvaks teotsemiseks olevat võimelised ainult suuremad üksused diviisist alates ja kõrge-

male, kusjuures 9 kuni 12 ratsaväerügemendist moodustatud väekoondis olevat kõige kohasem mitmesuguste operatiivsete ülesannete lahendamiseks, võrdues oma lahingvõimelt umbes jalaväediviisile. Selline ratsaväekoondis tuleks, näiteks, moodustada: juhust, staabis, kellele alluksid: üks liini-lennuväe eskadder, soomusautode divisjon ja jalgratturite divisjon, 3 ratsaväebrigaadist à: 3 ratsaväerügementi, 1 divisjon suurtükiväge, 1 eskadron jalgrattureid, 1 eskadron tankette ja 1 rühm saatelennukeid. Tarbekorral võidakse kõvendada seda väekoondist veel autodel veetavate väeosadega, jalgratturitega ja suurtükiväega — sellejärele kuidas on teede ja maastiku tingimused, ja ka õhukaitse, tanki ning soomusautovastaste relvadega. Niisuguste suuremate ratsaväekoondiste juhtimine — autori arvates — on võrdlemisi raskeks ülesandeks. Selleks tarvilik isikkond tulevat seepärast ette valmistada juba rahuajal, mis olevat tarvilik eriti just seepärast, et kasvav noorsugu, kes saab õppida juhtimist ainult teoorias, ei oma lahingkogemusi ja peaks need üle võtma vanematelt.

2. Kol. dipl. S. Abžoltovski. Kommunikatsioonilennuvägi, veod ja dessandid. Vaadeldud neid küsimusi lähemalt ja kaalunud tähtsamate riikide tsiviil- ja sõjaväelennukite tonnaži, nende tehnilisi omadusi ning rakendusvõimalusi sõjaväe vedudeks omal territooriumil ja rinde taga, vastase seljataguses tuleb autor muuseas otsusele, et õhudessandid on täiesti võimalikud. Tehnilisest küljest juba praegu ei olevat selleks erilisi raskusi, iseäranis veel, kui arvesse võtta, et autožiro areneb väga jõudsasti ja võib-olla juba kõige lähemal ajal kõrvaldab teelt viimased selles mõttes ettetulevad takistused. Pealegi on lennuasjandus üldse praegu alles arenemisajajärgus ja iga päev võib tuua endaga kaasa uusi, senisest avaramaid väljavaateid vägede ja sõjaväevarustuse transporteerimise alal lennukite abil. Võttes kaalumisele, milline peaks olema „õhu-jalaväe“ organisatsioon, leiab autor, et see peaks vastama kahele põhinõudele: 1. omama küllaldaselt tulirelvi; 2. olema kerge kaalult; neil tingimustel oleks võimalik transporteerida rohkem mehi ja vastase seljataguses maha lastud dessantosad saaksid teotseada edukamalt. Relvastus peaks koosnema peamiselt automaatpüssidest ja -püstolitest, kergetest kuulipildujatest ja ka kergetest suurtükkidest; kõike neid võitlusvahendeid, eriti aga raskeid, peaks võima kasutada ka võitluseks soomusmasinate ja lennukite vastu. Õhujalaväge tuleks eriti treenida: a) laadimiseks lennukitele ja sealt mahalaadimiseks; b) laskmiseks õhus

vastase lennukite pihta ja hüpeteks langevarjudega; c) partisaantegevuseks; d) mitmesugusteks purustamistödeks ja tõkete ehitamiseks soomusjõudude vastu; e) õhukaitse korraldamiseks ja kaitsmiseks soomusjõudude vastu. Kas dessantüksus omab kompani, pataljoni, brigaadi või koguni diviisi organisatsiooni, seda olevat praegu raske öelda. Näitena tuuakse järgmine dessantgrupi organisatsioon: **Juhatus:** siderühm — 36 meest, 3 m-ratast küljekorvidega, 1 raadiojaam ühes muu sidevarustusega, kogukaal 6000 kg — 3 lennukil; pionerirühm — 24 meest, 3 veokit ja pionervarustus, kokku 8000 kg — 4 lennukil; voor — 10 veokit ja 10 mehega, 10.000 kg — 5 lennukil; gaasikaitserühm — 18 meest, 9 aparaati, 4000 kg — 2 lennukil; kuulip. rühm — 18 meest, 2 kuulip. à 20 mm, 2 m-ratast ühes külgehaagitavate vankritega, 240 padrunit magasinides ja 10.000 — ilma laadimata, 16 jalgratast, 4000 kg — 2 lennukil; töökojarühm — 12 meest, relvad, tagavaraosad, 4000 kg — 2 lennukil; majandusjaoskond — köök veokiga, 3 vankrit, toidumoon, 18 meest, 6000 kg — 3 lennukil. Üldsummas 21 lennukit. **Patari:** 36 meest, 4 suurtükki ühes celikutega (96 mürsku), 4 veokit, 120 mürsku 2 vankril, m-ratast küljevankritega, 16.000 kg — 8 lennukil; laskemoona kolonn — 8 meest, 4 vankrit ühes külgehaagetega, 600 mürsku, 8000 kg — 4 lennukil; vaatlajate jagu — 8 meest, varustus, vanker 500 liitri bensiiniga, 2000 kg — 1 lennuk; õhukaitse-kuulip. jagu — 8 meest, 13 mm kuulip. kolm, 3000 padr., veok, m-ratas küljevankriga, küteteaine ja varustus, 2000 kg — 1 lennukil; majandusjaoskond — 8 meest, köök, veok, vanker toidumoonaga, vanker bensiiniga, 4000 kg — 2 lennukil. Üldsummas 17 lennukit. **Laskurkompani:** juht ühes saatjaskonnaga — 12 meest, 4 m-ratast, 2000 kg — 1 lennukil; sidejagu — 9 meest, 3 m-ratast, varustus, 2000 kg — 1 lennukil; pionerjagu — 12 meest, 4 m-ratast ühes 4 külgehaagitava vankriga, mis on laaditud varustusega, lõhkeainetega ja kummist lootsikutega, 4000 kg — 2 lennukil; jalaväe kerg.-miinipilduj. rühm — 18 meest, juhi saatjaskond, 2 m-ratast, 2 kerg. jalav. miinipildujat, 4 vankrit miinidega à 100 tk, 6 m-ratast ühes külgehaagitavate vankritega, 1 töökoja vanker, küteteained, veok ja meeskond, 12.000 kg — 6 lennukil; tankivastane rühm samas koosseisus nagu õhukaitserühm grupi juhatuses, — 2 lennukil; kompani voor — majandusosakond koosseisus nagu grupi juhatuses — 2 lennukil; 4 veokit ühes 4 vankriga, 1.000.000 padr., 8 meest, 8000 kg — 4 lennukit; laskurrühm — 60 meest, 6 automaatpüssi, 3 püstolkuulip., 2 rasket kuulip., 8 käsivankrit, 3 m-ratast, 3 vankrit, mees-

konna pagas, padroneid, kokku 50.000 tk., 14.000 kg, 3 rühma 42.000 kg. — 21 lennukil. Üldsummas kompani — 78.000 kg — 39 lennukil. 3 kompanit — 117 lennukil. **Hävitajate-pommitajate segarühm** — 10 hävitajat, 5 pommitajat, 10 transportlennukit pommid ja varustuse tagavaradega. Seega kokku dessantgrupi tarvis 165 transportlennukit, 10 hävitajat ja 5 pommitajat, millele oleks laaditud 965 meest, 4 suurt., 6 jalav. miinip., 8 kuulip. kal. 20 mm, 2 kuulip. kal. 13 mm, 18 rk., 54 automaatpüssi ja ümmarguselt 1000 püssi ühes varustusega. Selle „õhujalaväe grupi“ koosseisu autor ei loe eeskujulikuks, kuid siiski tähelepanuväärivaks. Autor käsitleb veel õhudesantide tegemist n. n. Borgmanni stiilis, lugedes seda siiski rohkem tuleviku küsimuseks. Borgmanni lennukorpus oleks koostatud mitmest diviisist à 5 lahingu- ja 20 transporteskaadrit à 10 lennukit. Lahinglennuk on mõeldud võitluseks vaenlase vastu niihästi õhus kui ka maapeal; transportlennuk tõstaks üles 6—7 meest ühes 200—300 kg relvvarustusega või 1000 kg mitmesugust varustust. Üks diviisidest oleks lõõgiandmiseks ja 3 — edu arendamiseks, kusjuures esimene koosneks ainult jalaväest ja teised — suurtükiväest, jalaväest ja muudest osadest. Kokku korpuses 1000 lennukit kandejõuga 1000 tonni, mis on võetud tagasihoidlikult, kuna sellise arvu lennukitega võiks üles tõsta ka kuni 5000 tonni, või jälle sama koorma edasi toimetada 200—250 lennukiga. Diviisiüleml ei oleks küll lendur, kuid vastutaks täiel määral lahingujuhtimise eest õhus ja maapeal korraldaks mahalaadimist ja pealelaadimist ning tagasi liikumist kodusse, kui operatsioon peaks äparduma; ta lendaks „eduarendamise grupi“ esimeses ešelonis ja juhiks raadio abil. Diviisiülemla abi oleks lendur ja mängiks peanavigaatori osa. Lennukorpuse taktika on tublisti keerukam maaväe omast ja nõuab intensiivset treeningut, eriti kui silmas pidada, et harva maastik võimaldab toimetada mahalaadimist ilma langevarjudeta; vähemalt lõõgigrupis läheks neid kindlasti tarvis. Teele asutakse eskaadrite kaupa niisuguste ajavahemikkudega, nagu seda nõuavad maastiku tingimused (lennuväli). Lahingeskaadrid jaguneksid kahte ossa, millistest üks asuks eel- ja teine järelväkke; eelväe ülesandeks oleks dessandi mahalaskmise koha puhastamine vaenlasest ja väljalaadimise kate. Dessandi ettevalmistamine, teeasumine ja võimalikult ka kohale jõudmine ning mahalaadimine peab sündima täielikus saladuses, sest et ainult siis võib loota edu peale. Käsitletud veel üksikasjalikumalt dessantosade lahingtegevust maapeal pärast väljalaadimist ja nende vastu võitlemist (see

ei erine palju harilikust maavägede lahingtegevusest), autor lõpuks avaldab arvamist, et rahvusvahelise õiguse ning humaansuse seisukohalt otsustades õhudeessantide tegemine vaenlase rinde seljataguses ei võiks rohkem keelatud olla kui sõda ise.

— 3. Kol. S. Machowicz. Taktika kõrgemas juhtimistasmes. Vaidlusartikkel, milles autor püüab veenda, et mitte ainult suurtükiväelastest ei võrsu silmapaistvaid väejuhte, nagu seda arvab tema oponent k.-ltn. dipl. Rola-Arciszewski omas artiklis: „Taktika suurtükiväes“, Bellona, juuli-august m. a.

— 4. Major dipl. G. Stepnievski. N.-Vene raudteevõrgu arendamine. Statistilisi, geograafilisi ja strateegilisi andmeid. Autor arvab, et kuigi N.-Vene raudteevõrk on viimasel ajal näidanud arenemise tendentsi, ei suutvat ta ikkagi rahuldada riigi tarbeid, eriti kui silmas pidada jõudsasti kasvavat tööstust.

— 5. Dr. E. Debicka. Vaatlusiiseloomude ja temperamentide ületummadele esitatud testide alusel. Huvitavaid tähelepanekuid psühholoogia alalt.

N.-VENE.

„VOINA I REVOLUTSIJA.“

Nov.-dets. 1934. a.

Esimene artikkel on pühendatud 1. ratsa armeele tema 15. aastapäeva puhul — „Voronežist Rostovini“. Kaks järgmist kirjutist on ajaloolised, kodusõjast. Järgmises artiklis — „Armee kaitse operatsioon“ — A. Anisov kinnitab, et kaitsetegevusel on kaasaegses sõjas veel suurem tähtsus, kui ta seda oli varem — mitte ainult operatiivses, vaid ka strateegilises mõttes. Selleks on mõjuvaiks tegureiks jalaväe automaatrelvade arvu kasv, lahingmasinate väekoondise koosseisu võtmine, viimistletud kaevamismasinate olemasolu (ekskavaatorid jne.) ja rahvamajanduses tehnika laiaulatuslik kasutamine. Hiilgavamaks momendiks kaitisel on: „...Kiire ja vägev üleminek pealetungile...“ Kaitse operatsioon esineb kahel kujul: 1) ettekatsetud aktiivne või passiivne kaitse ja 2) pealesurutud kaitse, peamiselt passiivne. Ettekatsetud kaitisel on kõik lahingu paremused — suuremad võiduvõimalused ja väiksemad kaotused. Parema näitena tuuakse sel alal saksa 8. armee kaitsetegevust Ida-Preisimaal 1914.—1915. a. Vene loode rinde armeede vastu. Pealesurutud kaitse ei leidvat kuski armees

sümpaatiat ning on peaaegu kõikjal läbitöötamata. Kaitisel, ka pealesurutud, maastik peab pakkuma looduslikke tõkkeid ja elemente, millised kergendavad kaitsetegevust. Eriti tuleb hinnata neid tegureid, mis pakuvad tõket kaasaegsele tehnikale. Praegusel ajal 1 meetri sügavune jõgi, millel on liivane või kruusane põhi ja lamedad kaldad, ei paku enam mingisugust tõket, küll aga on kasvanud kuristikude tähtsus jne. Vaevalt leidub riiki, kes juba rahuajal ei kindlustaks oma riigipiiri rajooni, kas osaliseltki. Eriti tulevad hävitada ära need esemed, mis võivad osutada vastase lähtekohtadena, tulepositsioonidena ja lahingmasinate koonduspaikadena, kaitsepositsiooni ees. Operatiivne-taktikaline tihedus kaitisel (arvuline koosseis) peab vastama sellele, et suudetaks panna vastu pealetungilöögile, löögi kordumisel mitte laguneda; kui aga ei suudeta hoida käes oma kaitsejoont — taanduda organiseeritult. Tuleb kinnitada vaid ühte, et pikemaajalise ja kindlama kaitse saavutamiseks tuleb armee koosseisu määrata kõiki väeliike. Kaasaegse operatiivse kaitse iseloomustavamaks jooneks on tema suur operatiivne sügavus taktikalise kaitse eelservast kuni sügavamate operatiivsete varude asukohtadeni. Skemaatiliselt võib jaotada kaitset kolme vöösse: a) taktikaline vöö, koosnev kahest kaitsejoonest: esimene sügavusega kuni 6 km ja teine — 10—12 km kaugusel; see on tähtsaim kaitsevöö ning tema tihedusest, tema organisatsioonist ja valmisolekust oleneb suurel määral kogu kaitse edu; b) operatiivne vöö — kaitsevöö, kus asuvad operatiivsed varud, materjali-tehnilised vahendid, teed ja juurdeveo- ja evakuatsiooni vahendid, armee juhtimise organid, armee lennukõõrde põhimass, ja samas vöös korraldatakse ka armee kaitsejoon; selle vöö sügavust orienteeriselt võib lugeda kuni 75 km; d) tagala vöö — korraldamisjaam ja armee juurdeveo jaoskond, armee eellaod, raske-lennukõõrde aerodroomid; mõnel juhul selles vöös paigutavad ka armee ja rinde juhatused, armeede sügavad operatiivsed varud ja rinde varud; reeglina selles vöös valmistatakse ette armee varude kaitsejoon.

Kaitsele on julmimaks vaenlaseks vastase tankid, mida vastane saabab massiliselt läbimurde teostamiseks. Tankitõrje vahendite — aktiivsete ja passiivsete — õige kasutamine tagab võistluse nende vastu. Tankitõrje vahendeid tuleb asetada vähemalt kolme joonde, vastavalt maastiku iseloomule, vastase tankosade tegevuse või-

malusile, ajale ja jõule ja vahendeile, millised on määratud teostama tõrjet. Näitlik passiivsete ja aktiivsete tankitõrje vahendite asetus sügavusse taktikalises vöös oleks järgmine: a) eelserva mööda, kogu tema pikkuse ulatuses, välja arvatud koridorid vastulöögi-tankide läbilaskmiseks, luuakse tankitõrje tõkked; põhi-tankitõrjereelvana on siin kerged vahendid (suurekaliibriline püss ja kuulipilduja, väikekaliibriline pataljoni kahur); b) 500—700 m sügavuses kaitse eelservast ehitatakse tankitõrje tõkked üldiselt 30% ulatuses kogu kaitse rinde pikkusest; põhi-tulejõuna esineb siin tankitõrje-suurtükk; d) otsese toetuse suurtükiväe põhipositsiooni ette ja nende rajoonis korraldatakse tankitõrje tõkked üldises pikkuses, mis võrdub umbes 50% rinde laiusel; selle joone taga asuvad rügementide teiste järkude tankitõrjerelvad; e) tankitõrje tõkked põikjooneliselt esimese ja kolmanda joone vahel, otsese toetuse ja kaugetegevuse suurtükiväe põhipositsioonide vahel; tankitõrje tõkete üldine pikkus võrdub siin 30—50%-le rinde kaitsejoone üldpikkusest.

Tankitõrje suurtükid asetatakse rindele mitte ühetaoliselt, kuid arvestusega, et luua tankiläbipääsematuid rajoonid. Igas järgus iga kolm kahurit asetatakse kolmnurgana (sõlmena).

Kaitsetegevus võib sündida: a) operatsioonid kaitsejoone oma käes hoidmiseks ilma et võetaks ette manöövreid sügavusse ja b) operatsioonid ajavõiduks manöövriga sügavusse. Esimesel juhul kõik jõud on asetatud taktikalisse vöösse ja vastulöögid antakse peamiselt vastupanu positsiooni ette. Teisel juhul taktikalisele vööle ei anta nii suurt tugevust ja kindlust ning ta ei oma otsustavat tähtsust. Seepärast tema tihedus on mitmekesine. Üksikud rindeosad kaitsatakse normaalrinde kaitse põhimõttel; teised osad — laia rinde kaitse põhimõttel ja liikuva kaitsega, kuna mõned suunad kaetakse vaid väiksemate osadega tõkete laialdase kasutamisega, Reeglina antakse kõvendamise vahendid vaid osaliselt taktikalisele vööle, nende põhimass antakse armee operatiivsele varule. Operatiivse varu arvuline üldine koosseis peab olema suur; varud asuvad järgustatult 1½—2 päevateekonna kaugusel operatsiooni alguseni ja tema ettevalmistamise perioodini.

Juhtimises tuleb pidada silmas seda, et siin ei või piirduda vaid ülesannete andmisega väekoondistele; ta peab vahetult ja

pidevalt juhtima kaitse ettevalmistust, ka taktikalises vöös, eriti tankitõrje vastulöökidete organiseerimist. Tuleb põhjalikult arutada materjali kvantumi kaitse kindlustamisel.

Edasi käsitletakse A. Ignatjevilt „mehhaniseeritud osade rännakut.“ Artiklis käsitletud mõtteist on osa juba toodud „Sõduri“ veergudel (käesoleva aasta nr. 17 lhk. 385). Ka siin tuuakse esile neid raskusi, mis tunduvalt mõjutavad mehhaniseeritud osade rännakut just kiiruse ja painduvuse mõttes. Neist mõningaid: ühe masina liikumise kiiruse järgi ei või hinnata kogu mehkolonni kiirust, kuigi kõik masinad oleksid ühetüübilised. Mida suurem on kolonn, seda väiksem on tema liikumiskiirus. Järelikult kiiruse tõstmiseks tuleb kolonni viia hajutatult ja järgustatult, pidades vajalikke distantse järkude ja üksikmasinate vahel. Hajutamine ja järgustamine omakorda kutsuvad esile erinevaid taktika vallas: üleliigne hajutus rinnetpidi raskendab jõudude koondamist pealöögiks; üleliigne kolonni järgustamine sügavusse toob järkude arvu suurendamise; see tõstab küll liikumise kiirust, kuid suurendab samal ajal ka kolonni sügavust ja seega kolonni lahingkorra hargnemise aega.

Teestikust ja maapinnast olenevalt loetakse päevarännaku pikkuseks 150—40 km ja öösi 100—20 km ja isegi 0 km, ning vastavalt tunnikiiruseks 20—40 km ja öösi 15—4 km ja isegi 0 km. (Huvitav on märkida, et N.-Vene sõjateoreetikud viimasel ajal tsiteerivad peamiselt Clausevitzi, ka käesolev kirjutis, nagu eelminegi, on rajatud Clausevitzi põhimõttele — Ref.)

Järgmises artiklis Arženuhin küsib: „Kas tõesti buržuaslikud armeed loobuvad raskeist pommikandjaist?“ Autor ise on raske pommilennuväe pooldaja ning näeb sellele tulevikku, alahinnates teatud mõttes hävitajate ja eriti üheistmeliste hävitajate tähtsust tuleviku sõjas. Kõik armeed valmistavad oma õhujõude selleks, et juba esimestel sõjapäevadel saata neid tegevusse vastasrahva ja ekonomiliste keskuste vastu. Ja seda ülesannet suutvat täita vaid raske lennugrupp ja keegi ei mõtlevatki loobuda raskeist pommikandjaist. Autor loeb raske lennuki kasuks, peale tema suure kandejõu, tegevusraadiuse jne., veel seda, et tema kui „lendav kindlus“ ei ole nii tundeline pihtamise korral. Kui hävi-

taja on sunnitud juba ette võtma maandumise vaid ühe kuuli pihtamisel tema mootoris, siis sama pihtavus raske lennuki juures on lahingus veel parandatav „laeva“ meeskonna poolt.

Järgmises artiklis — „Ümberbaseerumise küsimusi“ A. Janson konkreetse ülesande lahendamise valgustab ja selgitab korpuse tagala teenistust ja nimelt varustamisjaama ümberpaigutamist ühelt raudteelt teisele raudteele või teise sadamasse, mida nimetataksegi „ümberbaseerumiseks“, kuna varustamisjaama ümberpaigutamist ühel ja samal raudteel nimetatakse lihtsalt „üleviimiseks.“ Artiklis on toodud palju selgitavaid skeeme ja transpordi liikumise graafikuid (teema kindralstaabi teenistusalt. Ref.)

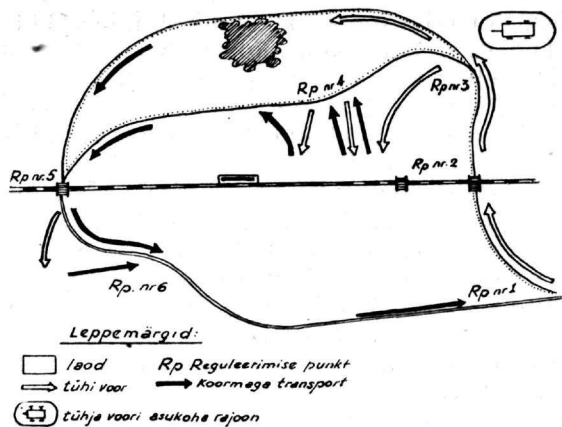
Ka järgmine artikkel on pühendatud tagalateenistuse selgitamiseks, ja nimelt: „Tegevuse reguleerimine varustamisjaamas.“

See tegevus nõuab suurt vilumust ja plaanikindlust, et ei tuleks ette jaama piiratud territooriumil kõrke, ristlemisi jne.

Peaülesanne on siin reguleerimise teenistusel. Ta haarab endasse:

- a) tühjade veokite etteandmine (kavakindel ja organiseeritud),
- b) transpordi liikumine jaama territooriumil ja
- d) laetud veokite liikumine rindele.

Käesolev skeem annab selge ettekujutuse varustamisjaama teenistuse reguleerimisest.

Põhimõtteid: a) ühest küljest sõidavad ette tühjad ja teisest küljest lahkuvad laetud veokid, b) pandud välja reguleerimispunktid, mis peavad korda liikumises, d) tühjad veokid tehku parem 4—5 km ümberkäike, kui ristlevad jaama territooriumil, hoides neid koondatult eemal jaamast, kust käsutatakse laadimiseks kava kohaselt; c) jaama komandandi käsutada peab olema vastaval arvul ja vastavalt ettevalmistatud abijõudu ja f) enne jaama avamist peab sündima luure ja tegevuse kava koostamine; selleks kulutatud aeg tasub ennast ära rikkalikult.

Lõpuartiklid on kokkuvõtted piiritaguseist vaateist ja põhimõttest juurdeveo organiseerimisel, kiirvägedest ja nende tähtsusest ja Jaapani raskest tööstusest. Kriitika ja bibliograafia. L.

Soimetusele saadetud kirjandus.

„Eesti rahvusväeosade album I“

Toimetanud kol.-ltn. O. Kurvits, selts „1. Eesti polk“ väljaanne 1935.

Selts „1. Eesti polk“ andis välja hiljuti mahuka koguteose „Eesti rahvusväeosade album I“, mille toimetanud kol.-ltn. O. Kurvits. See album on pühendatud 1. Eesti polgu vormeerijale ja esimesele ülemale kindralmajor Aleksander Tõnissonile tema 60. sünnipäeva puhul. Lugupeetud kindrali elust ja tegevusest leiame ses väljaandes hulgana kirjutusi realt autoreilt. Sõjakaaslased, lähemad ja kaugemad tuttavad on toonud ses avaldamiseks oma märkmeid, mälestusi ja iseloomustusi kindral Tõnissonist kui organisatorist, väejuhist ja inimesest, — kui suurest eestlasest ja avara

pilguga juhust. Albumis toodud avalduste alusel saame küllalt mitmekesise pildi kindralist oma ülesannete juures, eraelus ja seltskonnas. Endastmõistetavalt albumi veergudel pole suudetud võimaldada täielikku ülevaadet meie Vabadussõja suurema juhi teeneist ja tegevusest otseselt rindel jne.

Ühtlasi albumis antakse isiklike mälestuste ja mõnede uurimuslike artiklite varal läbilõige meie esimeste rahvusväeosade sünnist, organiseerimisest ja tegevusest, eeskätt 1. Eesti polgust.

Kaastöölise nimestikust leiame: minister

Kaarel Eenpalu, kindralmajor Otto Heinze, kontradmiraal Johan Pitka, kolonelid H. Vahtramäe, O. Kurvits, A. Schvarz, H. Kurg, F. Tõnso, L. Jakobson, A. Lõhmus, majorid K. Ainson, J. Lepp, P. Villemi, Tulnola ja palju teisi sõjaväelasi; Ka rida endisi ministreid on kirjutanud albumis: A. Anderson, T. Kalbus, J. Kukk, A. Rei, J. Teemant, praost Rutopõld, arste, ajakirjanikke ning omaaegseid rahvusväeosade organiseerijaid. Juba see loetelu tagab albumile vastuvaidlemata huvitavuse ja ka väärtuse.

Kui jälgida sisuliselt kirjutusi, meile avaneb mõjuv pilt 1. Eesti polgu tegvusest segaseil revolutsiooni aastail, eriti enamlaste võimuloleku päevil, mil sel tuli sõna otseses mõttes kodumaad kaitsta üle maa Vene lagunevate väeosade rüüstamiste ja röövimiste eest; osutub, et 1. Eesti polgu minevik, algpäevad, on ilus lehekülj meie rahvusväeosade, eesti sõduri teenete ajaloos oma rahva ees.

1. Eesti polgu organiseerimine, sellega ühenduses vaevad, pettumused ja rõõmud moodustavad omaette dramaatilise kogupildi, milles heliseb kaasa ilusaid unelmaid oma rahvusvägedest, ent mille organiseerimisel tuli näidata ülinimlikku, eestilist visadust — ja kõik lõpeb esialgu kurva akordiga, mil saksa võimud siia sisse marssides selle likvideerisid. Kuid 1. Eesti polk oli reaalsena loodud, esimesel võimalusel sündis ta uuesti ning viis lõpule koos teiste väeüksustega alustatud — rahva vabadusvõitlused.

Koostada album ligi 20 aastat tagasi teostunud sündmusist, hankida hulgalist kaastööd, pilte jne. — see pole iseenesest sugugi lihtne ja kerge. Kol.-lt. O. Kurvits on kahtlematult näinud tõhusat vaeva, kuid see vaev pole jäänud tühja. Meile on päästetud hulk ilusat, kohati haaravat isiklikku materjali, mille poolest iga uue aastaga me elame endid vaesemaks.

Väeosade-üksuste üle albumite-koguteoste avaldamise idee kui säärane on eriti tervitav. Algdokumente on arhiividesse kogutud. Kuid dokumendi kõnelema ja õieti kõnelema panevad isiklikud lisandused, asjaomaste isiklikud mälestused. Pealegi mitte kõigest, mis tehti ja kuidas tehti, ei jäänud maha dokumente, vaid olnud olukordi saab restaureerida ainult isiklike mälestuste varal. Kõneldavat väljaannet võib ses mõttes seada eeskujuks teistele väeosadele, sa-

muti muid samalaadseid üritusi, nagu album „L. R. Soomusrong nr. 2 Vabadussõjas“, et asjaomased seltsid ja ringid asuksid samuti oma mälestuste koostamisele ja ka väljaandmisele, rõhutades ühtlasi, et sääraseid üritused tohiks võimalikku kaasabi ja toetust leida kõikjal, kuhu selleks pöörduktakse. „Eesti Rahvusväeosade Albumi I“ ei tarvitse näha puudusteta. Näiteks 1. Eesti polgu kõik elu faasid ja saatus ei ole leidnud küllaldast valgustamist või mälestuste kaudu elustamist; meie ei saa vahest ka polgu elust, ruumidest, meeleoludest jne. küllalt ülevaatlikku pilti, kuid ka säärasena äratoodud materjalikoguna on sel püsiv väärtus. Trükitehniliselt väljaanne on kõigiti õnnestunud. Teose pealkirjaks on ... album I, võime siit järeldada, et ilmub veel teisi andeid, mis tõhusalt ja tänulikult küllap täiendavad antud pilti, ühtlasi avades uusi vaatevälju. J. P.

Sport kaitseväes.

Sport 7. jalaväerümeendis.

Kevadhooajal rügemendi kaitseväelased-sportlased tegid kaasa mitmed murdmaajooksuvõistlused:

1. 27. 04. 35. korraldas Ü. N. Ü. Võru osakond esimese murdmaajooksu Võrus, millest 23 paremat rügemendi jooksjat osa võttis. Maa pikkus 4,5 klm. Jooksu võitis ülekaalukalt v. a. o. Vellak — 7. rügemendist, ajaga 17,26.

2. 01. 05. 35. korraldas Võrumaa Spordiliit igaaastase 10×400 m teatejooksu läbi Võru linna. Võistles 3 meeskonda. Võitis 7. jalaväerügemendi meeskond, ajaga 11,26. Meeskond koosnes: n. leitn. Raudson, allohitserid: Soovik, Vellak, Haug, Köva L., rms. rms. Päss, Kolo, Ernits, Tagel ja Vasar. Seega võitis 7. jalaväerügement jäädavat (kolmast korda) Spordiliidu rändauhinna — võitja kuju.

3. 11. 05. 35. peeti Võrus traditsiooniline rügemendi pataljonidevaheline igakevadine murdmaajooks. Pataljonid võistlevad rügemendi ülema rändauhinna. Iga pataljon pani välja 10 parimat jooksjat. Maa pikkus 5,5 klm. Rändauhinna võitis seekord III pataljon. Kuuele esimesele kohale tulijale andis rügel väärtuslikud individuaal-auhinnad: Esimeseks tuli: 1) v. a. o. V. Vellak 19:46, 2) v. a. o. E. Terna 20:24, 3) rms. J. Tõnisson 20:32, 4) rms. F. Karatsov 20:38, 5) rms. V. Vasin 20:44, 6) rms. V. Taks 20:57.

4. Mai lõpul korraldab rügement massiliselt murdmaajooksu märgi võistlused. Kevadestest murdmaajooksu võistlustest võtsid osa ka rügemendi kergejõustiklased. Sellega lõpeb kevadene hooaeg ja minnakse üle suvisele kergejõustiku harrastamisele.

Vastutav toimetaja kolonelleitnant J. Rimmel. Tegev toimetaja major J. Kõrge.

„Skautlikul teel“.

Käsiraamat poistele, noorte juhtidele ja noorte sõpradele. Koostanud skautmaster H. Michelson, Eesti skaut. juht. Autori kirjastus Tartus, 1934. 216+16 lk. Hind 1.50.

Raamatu ülesandeks on eeskätt noortele tegevusvõimaluste kättejuhatamine praktilistel ülesannetel, pakkudes piltlikult lühidate seletuste ja hulga jooniste varal juhiseid tegelikuks tööks skautlikkudel mänguväljadel; ühtlasi leiab aset ka skautliku kasvatusüsteemi enamvähem ülevaetlik käsitlemine. On püütud võimaluste piires kõiki skautlikke tegevusalasid puudutada.

See raamat tahab kaasa aidata, et meil avarat pinda leidnud skautlik liikumine sammuks seesmisele ühtlusele ja koostööle, just iseloomutubli riigikodaniku kasvatusse seisukohalt.

Raamatus on üle 200 sisuselgitava üksikjoonise.

K-ü. „Looduse“ lastekirjanduse võistlus.

Käesolevaga K/Ü. „Loodus“ kuulutab välja võistluse eestikeelse algupärase lastekirjanduse rikastamiseks. Võistlevatele autoritele jääb vabadus teema valikus, kuna teose aine peab olema kodumaaline ja oma käsitusviisiga lastesse isamaa-armastust, elurõõmu ning teotahet sugereeriv.

Võistluse tingimused:

1. Teose suurus võib olla 30—80 leheküljeni (umbes 30—80.000 tähte).

2. Võistlusele saadetud töed tulevad hindamiseks üksnes niisugused teosed, mis pole seni veel avalikkusele tuttavaks saanud.

3. Võistlustööd tulevad saata aadressil: K. o./ü. „Loodus“, Tartu. Töö kui ka selle juurde lisatud ümbrik peavad kandma mingit märksõna, kuna autori enese tõeline nimi ja aadress sisaldugu mainitud suletud ümbrikus.

4. Läbivaatamisele tulevad ainult kirjutusmasinal kirjutatud käsikirjad.

5. Tööde vastuvõtmise viimaseks tähtpäevaks on 1. august 1935.

6. Käsikirjad, mis ei vasta eeltähendatud nõuetele, jäävad võistlusest kõrvale.

7. Žürii koosseis avaldatakse hiljemalt 1. juuniks 1935.

8. Sellel võistlusel parimateks tunnustatud teoste eest maksab K/Ü. „Loodus“ viis auhinda: I — 250 krooni, II — 200 krooni, III — 150 krooni, IV — 100 krooni, V — 50 krooni, omandades sellega ühtlasi õiguse kirjastada ja illustreerida auhinnatud teoseid kuni 4000 eksemplari.

9. Žüriil on õigus oma äranägemisel jätta mõni auhind välja andmata või kirjastuse nõusolekul määrata mõnda auhinda kahekordselt.

10. Žürii avaldab oma otsuse hiljemalt 1. septembriks 1935. a. Enne seda tähtpäeva ei pea kirjastus autoritega mingit kirjavahetust.

K/Ü. „Loodus“ — Tartu.

Male.

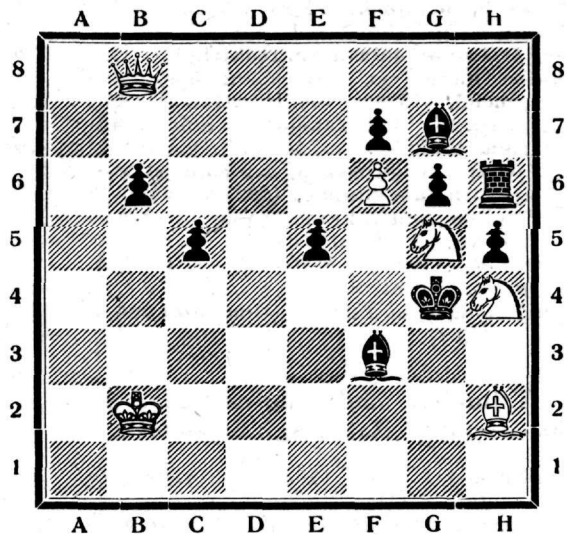
Toimetaja A. Burmeister.

Kirjade aadress: Nõmme, Nurme t. 29.

ÜLESANNE.

Kokku seadnud J. Drnek.

Mustad.

Valged.

Valged: Kb2, Lb8, Oh2, Rg5 ja h4, Ef6.

Mustad: Kg4, Vh6, Of3 ja g7, Eb6, c5, e5, f7, g6 ja h5.

Valged algavad ja annavad matt kolme käiguga.

V. Krause ülesande (vt. „Sõdur“ nr. 48) lahendus.

1. Oe7—d8, Od6—f8; 2. Ld7—e8, Of8—e7; 3. Vd5—f5 jne.

Parimaid vormipalituid ja -ülikondi kui ka erariideid tellite
rätsep **RIISI** juurest Olga t. 5, TALLINN.

Postkaardiga teatamise peale sõidan tarbekorral koju mõõtu võtma.

„Sõduri“ toimetuses müügil olevate raamatute hinnakiri.

4. Suurtükiväe eeskirjad ja käsiraamatud.

Suurtükiväe eeskiri V osa. (1933). Laske-eeskiri. Mürskude lend ja tegevus. Laske-ettevalmistus, vaatlus ja eel-laskmine. Laskmine	1.25
Inglise 18-n kiirlaske suurtükk. (1925) Materjalosa. 1903. a. algupära	—65
Prantsuse 76,2 mm kahur. (1929). Materjalosa ja hooldamine. Kivitrükk	1.20
R. Ustal: Suurtükiväe topograafia. (1930)	2.80
3" Vene 1902. a. kahuri materjalosa kirjeldus ja hooldam. (1928)	1.25
45" Inglise haubitsa materjalosa kirjeldus ja hooldamine. (1928)	1.—
37 mm kergekahuri mat. osa	—85
Kol. G. Leets: Jalaväesuurtükivägi. (1932)	1.20
Lühike kahur- ja tökkeseõidu õpetamise juhend. (1926). Üksik ratsasõit. Sõit paariga. Sõit rakendis. Sõit kahuriga tökkel	—30
G. Leets: Nurgamootja, bussooli ja stereotoru tarvitamine. (1921). Vene ja Inglise suurtükide jaoks. Laske-märkide kättejuhatus	—65
Bussoolid. (1929). Materjalosa. Hooldamine. Kontrollimine	—35
Polügonomeetria tabelid (tuhandikkudes). (1930)	—85

5. Tehniliste väeliikide eeskirjad ja käsiraamatud. Ratsavägi. Soomusvägi.

Side-eeskiri I oas. (1932). Sideüksuste erialaline ettevalmistamine	—75
Side-eeskiri II osa. (1928). Side lahingu-tegevusel	—85
Ltn. Jalak: Väli telefoniasjandus. (1930)	1.50
Pioneri-eeskiri I. (1932). Välikindlustamine	1.25
Pioneri-eeskiri III. (1930). Sillad.	2.—
„ IV. (1934). Purustustööd.	1.75
Saksa välikindlustamise eeskiri	1.60
A. Parv: Maastiku organiseerimine I. Kindlustatud positsiooni elemendid. (1927)	1.50
A. Parv: Maastiku organiseerimine II. Sildade ehitamine I jagu. (1928). Võitlus jõgede pärast. Tõlk. saksa keelest. Kpt. Thar	—95
Sildade ehitamine IV jagu. (1927). Kiirsillad. Tõlk. saksa keelest. Ltn. Aksel	—55
Ltn. N. Riiberg: Perspektiivvisand. (1929). Ettevalmistus joonistamiseks ja joonistamine. Perspektiivvisandi valmistamine	—50
Buxhoeveden: Sõjagaas. (1928)	3.50
Juhendid gaasikaitse torbikute käsitlemiseks. (1928)	—40

H. Vanaveski, major: Gaasisõda meie oludes. (1926)	—40
J. Lutsar: Lahing tankide toetusel. (1924)	1.50
J. Lutsar: Soomusmasinate käsitlemine. (1928)	—60
J. Lutsar: Soomusautod ja nende kasutamine lahingus. (1926)	1.20
J. Aksel: Betoonasjandus sõjaväes. (1927). Sideained. Betoon. Betoneerimine. Vormid. Lihtsamad ehitused. Raudbetoon. Sõjaväe betoonehitused	2.50
Kaitseväe jalgratta käsiraamat. (1932)	—20
Ajutine juhend kv. jalgratta käsitlemiseks ja korrahoidmiseks. (1932)	—50
Ratsasõidu õpetus. (1922). Ratsasõidu reeglid. Juhtnõõrid hobustega ümberkäimiseks. Piigivõitlus. (1922. a. väljaanne)	—50
Eeskiri ratsahobuste ratsastamiseks. (1924)	—65

6. Kehaline kasvatus.

Kergejõustik. (1925). Jooks. Hüpped. Visked.	—30
Määrused spordivõistlusteks kaitseväes, (1925)	—45
Kehalise kasvatus eeskiri I. (1929). Võimlemine. Kergejõustik. Mängud	1.10
Kehalise kasvatus eeskiri II. (1931). Käsitsivõitlus relvaga. Käsitsivõitlus relvata. Ujumine ja uppupa päästmine	1.10
Kehalise kasvatus eeskiri III. (1931). Suusatamine	—50
J. Luks: Moodne suusaspord. (1928). Palmros'i loengute järele	—05
Käsi palli mängude määrused. (1930). Meestele: korvpall, võrkpall, pesapall, soome pesapall, väravpall. Naistele: korvpall, võrkpall, väravpall	1.25
Käsi palli mängude määrused. (1929). Meestele	1.—
H. Niiler: Korv- ja võrkpalli õpetus. (1930). Korvpalli ajalugu, võistluste korraldus. Mängu tehnika, pealetung, kaitse, harjutamine. Korvpall õpetaja seisukohalt. Mängu juhtimine. Mängu väärtused. Võrkpall. Isiklik mäng. Meeskonna mäng. Mängu eelharjutused	1.50
II kv. spordikalender (1932. a.)	1.—
E. Limberg: Kõnd. (1921)	—20

7. Sõjaväe administratsioon. Seljagune teenistus. Õigus.

Väeosa majapidamise seadlus. (1934).	
Lihtkõites	1.50
Kalingerikõites	2.50

(Järgneb).